Pawlicki Stefan, ks. prof., dr.
„Żywot i filozofia Spinozy."
[Wykłady na U.J, r. 1911/12]

Spinoza

Wykład wstępny 19.10.911 r.

Zajmow. się specjal. jakimś filozof. musi przynieść jakąś korzyść niezwykłą, inaczej szkoda tej pracy. O ile zajmow. się filozo: jest rzeczą pożądan. o tyle ślęczenie nad specjal. system: jakiejś filozo. a w dodat. jeszcze nad przygod. jego życia jest rzeczą ryzykow: jeśli osobisto: nie odpowia: naszemu gustowi, naszemu wykształceniu, naszym życiowym oczekiwaniom.

Czego bowiem żądamy od filozofa, któr. przyg: pozn. grunto:?

~~Żądamy od niego pewnej usługi~~:

I° Aby nas nauczył trzech rzeczy

a) co mogę wiedzieć? ~~Was~~ Kann ich wissen?

b) co mam czynić? Was soll ich thuen?

c) czego mogę się spodziewać? Was kann ich hoffen?

Tak. Kant sformuł: trzy głów. cele, któr. spełnie. spodziew. się po każd. filoz.

Uczyn.ł to we wstęp: Krytyki czyst. rozumu owej książ. wiekopom. która może odstręczyć jako pełna trud. ale którą każ. musi nie tylk. przeczyt. lecz zgłęb.

Oczywiś. każd. który przyg. dojść do filozofi. kierow. życia.

Trud. nie wyrazić dost. tej bolesn. uwagi – że wielu filozof. nie potrafi zadowol. czytelni: lub słuch: choćby dla tego, że nawet najzdolniejsi i najpierwsi mają w system. swoich głębok. rozpadli: kończ: kontrad:

II Przypis g. które nam dać mogą:

Jednakże i wtedy naw. może się wiel. od nich naucz. jeśli to są umysły wyższe a gdy przekon. się, że pewn. prawd tylko od nich dobr. nauczyć się może będz. ich odczyty. z uczciwością wybier. ich naw. na mistrz. i przewodn. dać lęż. w wiele kwest. zasadni. od nich odstępow: Mówiący bow. ciągle się zmienia czynnik. pewn. któr. mają wpływ nier. donioślej. na życie nasze – jednost. nie jest samotn. odosobn. lecz należ. do jakie. społeczn. a to przybier. dwie formy niezal. od sieb. a jedn. zmierz. do współ. dział. i współżyc. a są to kościół i państ. Otóż syst. filoz. może być tylko. nieprzypoł. obrzw. liter: a jednak. gorszy przez nierozum. potrzeb istot. raz jedn. raz drugiej z obu form życia społeczn. Moż. tak samo zgrzeszyć przeciw etyce i przeciw estetyce –

Polecam wielk. dzieło, któr. ukaz. się w tym roku = Weltanschauung. Philos. u. Religion in Darstellungen von Dilthey (+) i t. d. Razem jest 20 artyku: z któr. 10 podpad. pod tyt. ogól. Filozofia a to [illegible]: pod tyt. wspól. „religia" Berlin 1911 Reichl et Co.

Otóż w położe. krytyczn. któr. wynik. że ścieraa się róż. dziedzin życia, rozwoju potrzeb i pragn. żądamy żeby taki filoz. przewodn. naw. gdy nie zgadz. się na pewn. jego dedukt: jedn. przez wpływ ciąg: tyl. w nas wyzwolił siły myślen: zapału, bytb. Kont. znać że samodziel. w postęp: że naw. gdy od niego w kwesty. ważkiej odstęp. wtedy staje się dla nas duch. przewodn: +

+ Aus Natur u. Geisteswelt = no. 176 – Teubner = Cohn, Führende Denker 2e Aufl. – Leip. 911 = nasz wykład. mian. w Fryb. badeńskim: o Sokrat. Plato. wzobraż. Dekarcie, Spinoz. Kancie i Fichte

Przypis. Ale który by był się przydał także S. Augustyn. S. Tom. z Akwinu S. Bona[illegible]

Uriel d'Acosta (Juda Costa) ur. się w Oporto (1585-88) w ora. med.
tam wybrajaj. n. biogr. bywała przez Anglii

Źródł. jedyn. do biogr. jest jego exemplar vitae hum. wyd. przez Filip. van Lim-
borch: de veritate religionis xanae amica collatio cum erudito Judaeo (Orobio
de Castro) Goudae 1687) Rozpr. exemplar vitae hum. jest więcej apolog. testam-
ber rzek. dzł. i przez jakie 200 lat żyd. o życiu da Costy pewnej posiad.

Rodzi. jego byli szlacht. większ. i pobożn. chrześcij. choć pochod. z żydow. przodk.
Uriel gdy narod. się dost. imię Gabryel – odbiór. szlach. rycerz. wychow. a chrześ. rodzi.
była zamoż. studyow. prawo – był pobożn. i dobr. charakt.; bard. młodz. ped. wystawn.
i wstydliw. Niewoln. nieprzewidz. i Tato. się przeciwnej obaw. obowiąz. chrześcijań.
gorliw. wypełn. Gdy miał lat 25 urzęd. posad. skarbn.: przy Koleg. w Oporto (1610-12)
i prawdop. przyjąć musiał odła. minor.

Rozczyt. się w wielki dziwa. w Nov. Test. i zaraz powątp. czy moż. na sposób
wymkn. być zbawio. oraz o tem, czy wogóle jest życie wieczne. Staw. sob. pytać bez
końca, który. rozwiąz. nie umiał, czuł że jest w obaw. i niepewno. co do zbaw. duszy swojej

Rzucił się post. do czytan. Star. Test. i w krót. przekon. się, tak pewn. się zda-
wało, że jest sprzeczno. międ. Kr. N. i Star. Test. że ustawa. wieczne w St. Test
wyraźn. nam: o życiu po śmier. ciała. które stoi w rażącej sprzeczno. z dośw. codzien.
Przekon. że wiara żydow. jest pewniejsza i prawdz. nakłon. matk. i braci (których miał 4) do przejść.
Portug. gdz. oczywiś. nie mogli zachow. z wiar. ojców. (zawarł. pod ~~wzgl.~~ ...)

Spinoza

Meinsma, Spinoza u. sein Kreis - Berlin 1909 - Mittler - Deutsch v. Lina Schneider

p. 142

/ 143

/ 143

144

Da Costa

Meinsma 144 W r. 1615 (?) wylądow. w Amsterd. i wraz z braćmi (było ich pięciu) oddali się obrzez. i

przyjęli zak. mojż. Przy tej okaz. chrześc. imię Gabryel zamieniono na Uryel

a prawdop. zrobili to samo zmian. jego bracia –

W Gdzb. był mieć gorzow skapan. bibl. najpor. poza: życie żydow. i prawdop. doszedł do [illegible] niezgodn. [illegible] Meinsma

Niedługo pot. ożenił się Uryel i trzech z jego braci

zob. teraz (Meinsma s. 145 – opowiad. że który nie zapisyw. wyjąt. w biur. miejsk.

145 żyd. ślub =

Stąd chronolog. tych ślub. poleg. na domyśl. =

Że jedn. Uriel był ożenion. dowo. jego exemplar ostat. [illegible] gdy odwołał się

do [illegible] który miał jeszcze żonę

W księd. cmentarza żydow. Ouderkerk = Beruhmte Grabstaette u.s.w.

145 że 29 grud. 1622 um. Sara da Costa, matrona. Gabryela da Costa = Gabryel

nie powin. zaś chodzi o [illegible] nazyw. się Uryelem = Nosił on. naówczas chrześc.

umarła 25 lat – tród. zapom. było –

W. r. zaś 1617 ochrzcz. już dziec. Mardochai da Costa – mógł tedy przybyć

Uriel do Amsterd. około r. 1615 =

Jeśli: Uryel sądzi, że zastan. w Amsterd. żydost. [illegible] – takiemi wrażeniem

Meinsma = który już nie uwierzył w tak przestarz. rzecz jak niesmiert. duszy =

wkrót. się przekon. – że zgub. się omylił –

I tak to dziać się – tak Uryel – zaobserw. że obycz. i ustawy żydow. wcale się nie

zgadz. z tem, czego żąd. – ucz. Mojżesz = Bo jeśli: zakon nie był wypełnia: czyste

tak jak chciał Mojż. wtedy mędrzy wśród Żyd. (jak ich nazyw.) będą wynal.
nasz ~~dzisiejszy~~, o który zakon nic nie wie! — Spinoza

Pot. gniew. się Urjel na dumę i pyszalstwo rabin. którzy chętn. piersz.
miejsce zajmu. w świąty. i przyjm. pierwsz. ukłon. na ulicy — Meinsma /145
Śpieszą się przeto a rabin. oświad. powstan. mu, że jeśli nie będz. chciał
słuch. zostan. wyrzucon. z gminy i zerw. wszelki z nim związ. w zwycz.
ludzk. i boskie. Ale Urjel nie może ocho. im się podd. — on, któr. porzucił
wszyst. i godno: odwiecznej relig. — ostatecz. — jak otton. zgadz. zost. odrzuc. od /146
gmin. — skut. czego nawet rodzeni bracia nie kłani. mu (ima więc na ulicy, choć
wiedz. był ich wzor. znaczny. i opieku. Trwało się to przeszło piętn. lat w 1617
Ale Uriel miał w sob. coś z hiszpań. hidalgo — nie mógł zostawać się
nad problem. który go niepokoi. Tem silniejsze wobec przekon. że nie zaczyna
~~od~~ zwrócić nieśmiertelność duszy, i że to najlepiej się zgad. z trady. Star. Test. /146
Postanow. tedy pogląd swój ogło. druk. Gdy Żyd. o tem dowiedz. się, przezot. burzą
Trzeźgo. go Epikurejczy. Dzie. podburz. przez rodzi. i przez rabin. w wielk. gromad.
napadali go na ulicy, podnosili głos, rzucali się go opluwać lub lżyły. Zbiór. się ogółka 146
pod jego drzwiami i rzucali kamien. Nie mogąc się ani bezpieczn. nawet w domu
Okazał się nawet broszu. w język. portugal: któr. wyd. dr. Samuel da Silva =
rozprawa o nieśmiertelno. duszy zestawił. przez Dr. S. de S. w której
się zbija mniem. pewnego przeczyciel. takowej, ze dni naszych, który wśród innych
straszn. błęd. ~~nie także~~ ważyło ~~się~~ twier. i odważ. się ogłaszać, i że dusza
(interlinear addition above line: powraca się do)

człow. zar. z ciałem gin. Drukow. w Amsterd. u Pawła Ravenstijn
w r. od stw. świa. 5383 (=1623) Egz. jed. znajd. się w bibl. gminy żydow.
portug. str. 178 in 8vo

Oczyw. po tej publ. Uriel dłuż. milcz. nie mógł i w tej. zar. roku ogłosił
odpow. na któr. karc. tytular. dr. de Silva nazw. został oskarżon.
Tyt. portug.: Tak brzmiał podt. wybór tradyc. Faryzeu. porówn. z pisan. Zakonem
przez Uriela prawn. jako odpow. p. Samuel. da Silva jako fałszyw.
oskarży. Amst. 1624. Nikt dot. nie znal. ani jedn. exem. ani zbior. w
archiw. amsterd.

Te odpow. jedn. bardz. wszystk. rabin. a że nieśmiert. duszy takż. była
dogm. drażn. zarząd. synag. i gmin. od władz świeck.
Na ich oskarż. odpow. Uriel został uwięz. do więzien. a przesiedz. tam
8–10 dni został wypuszcz. za poręką, bo sędz. żąd. mego skazan. Nareszcie
ogłoszo. wyrok i skaza. mnie na 300 złot. kary oraz konfisk. egz. wydrukow.
Stało się to 4 maja 1624 =

Wstęp do życia Spinozy.

Przedmo. Freudenth:

Polecono mu w r. 93 dla Frommanna „Klassiker der Philo. napis. żyw. Spino: Przekon. się wkrót. że ze pomo: znan. materya. nie możn. było ułoż. poważn. i naukow. wymag. odpowiad. książ. Ponieważ Freud. wyznaw. zasad. Zellera, że warto. bad. psycho. biogra. w tem jest, iż wyjaśniaj. powstan. syst. filozofi: z ich najbliż. źródł — Arch. f. G. d. Philos. I 7) a już dawno przed Zell. sam Spino. był powiedz: Tem łatwiej będz. mogli wytłum. czyjeś słowa, im lepiej znamy istotę jego ducha — Tract. theo. polit. VII. 24 — przeto wydaw. się Freud. nie sposób w r. 93 spełn. zadan. biogr. Jeże dzisiej (904 r.) źród. są rzadk. to wówcz. były dale. rzadsze a korzyst. nawet z tych rzadk. źród. było utrudnio. przez niewłaśc. ich stosow. do sieb. i grub. błęd. w nich znajdu. się. Nieznan. dotąd. żywo. większ. część przyja. i nieprzyja. którzy wpływ. na jego życie. Dokum. urzęd. i urzęd. nieurzędo. oraz zdan. współczesn. o jego życiu, były rozproszo. po niezliczon. książ. i czasopis. i broszur. i trud. przystęp.

Chodził. przeto o gruntow. podsta. do dalsz. badań. Nie wystarcz. przejrz. na nowo pism. i listy Sp. aby mieć pogl. na jego życie pewny a wystarcz. do ocenie. jego nauk. Potrzeb. było uprzed. matery. urzęd.; zbad. pism. źródło. krytycznie, wyłoż. jasno stosun. czasu w który żył i stosun.; jego otoczenia. oraz zebr. wszyst. ważn. nowiny, które zachow. się o jego życiu. Aut. strawił całe lata na zbieran. tych urzędó.

Wted. ukaz. się w r. 96 książ. Meinsmasa po hol: Spinoza en zijn Kring = na niem. tłum. dopiero 909 r. Spinoza u. sein Kreis — Berlin Schnabel

Spinoza

Żywot

J. Freudenthal, sein Leben u. seine Lehre. Bd. I: das Leben Spinozas. Stuttg. 904 Frommans Verlag (E. Hauff).

Drugi tom nie wyszedł bo autor um.

Książ. ta po części uczyni zadość wymagan. z których liczyć się musi każd. nowy biogr. Spin.: Wszyst. życio. tego filoz. czy wydan. przed ukazan. się tej książ. czy po niej, ale bez gruntow. jej uwzględ.: mają dziś już wart. wartość naukow. Ale i po ukaz. się tej książ. dalsz. badan. okaz. się potrzeb.

Freud. i Lebensgesch. Spinoza's p. VII

To też Freud. zrobił dalsz. badan. i nie ustaw. w swoich przeciech zwłaszcza odkr. holland. badacz., dostarcz. mu sposobn. aby uzyskać odwiedz. Holland.: pozna kraj w któr. żył i tworz. Spin., a wszystk. po bibliot. i archiw. badań. niezna. lub nie dość zużytko. źródła. ~~[illegible]~~ Owoc. tych badań złoż. w Lebensgesch. Spin. z r. 99 a pot.: dzieło. zebr. się do wszelak. sprawy, aby wytłum. żywot uczon. Spin. Niestety nie było mu dan. ukończ. zamierz. tej prac. - wyd. tyl. tom 1y zawier. życie filo.

Broni się ant. stwierdz. i dobrz. w zasadn. że wsz. lubi tradyc. zam. dokumen. współcz. dowodów, że ta dzisiejsz. podst. lepsz. psychologii lub historii wszechd. - Chciał. tylko dow. uwzgl. ukazał dobr. - ale w życiu wielk. ludzi, nie ma jest dobra. Było to też potrzeb.: ~~[illegible]~~ wszel. życio. Spin. tworz.: przez fanatyzm. żydów i chrześc. teolo.: którzy ~~[illegible]~~ pisarze -

Spinoza

Żywot

Freud - 1 -

Wstęp. 2

Byli filozo. którzy już za życia cieszyli się uznan. i sław. Inni znowu nie doczek. się za życia przynależn. sławy. Wyprzedzaj. czasy w któr. żyli, nie doznaw. ani zrozum. ani uwagi.

Takim był Spino. Przeciwn. ówczesn. pojęć swego wieku, obroń. wolno. myślen. i sumien. któr. za jego czasu uważ. że nie daj. się pogodz. z pobożno. i bojaźnią bożą, odkryw. i głosi. nowe. obszych nauk. o Bog. i przyro. znal. dla swych pogląd. tylko mała liczb. rozumiej. go zwolenni. gdy liczb. nieprzyjaz. współczes. mu ludzi lekceważy. go, nienawidz.: głosi. heretyk. Upłyn. jednak sto lat, zanim zrozum. wśród największ. myślicie. wszech czasów. W którym czas. go sław. nad wiel. i też zam ortod. którzy za życia wznieć. wstręt i nienawi. stąd się przyznał. bez granic.

Po stu lat. zapomn. i pogar. nastąp. jakie 70 lat podziw.

Nieraz. okrzyczy.: jako głupi i bezbożny ateusz teraz uchodz. za święt. a nau. jego za źródł. czyst. prawdy filozof. Ale też czas także przewid. Dziś ani nie gardzą Spino. ani go nie ubóstwia. Za to piln. badaj. wszystk. jego życie we wszystk. swoich szczegół.; usiłuj. zrozum. jego nau

Żywot Spinozy Freudenthal p. 4

Położ. Żyd. w Hiszp. i w Niderland.

Spin. ur. się w Holl. ale nie jest rodow. holend. Należ. do obceg. plemien. które dopiero z począt. 16 stul, zacz. przyby. i różn. się od obyw. holend. odręb. relig. i różn. lecz także jęz. i praw. i wszelk. tradyc. Rodzi. jego pocho. z Hiszp. i gad. między. sobą Kastyl. któr. był także mową rodzin. naszeg. filozo. Po holend. nigd. dobrze nie mówił. Jakkolwiek był wśród otoczen. holend. wśród któr. wzrast. był dalek. siła: tradyc. hiszpań. i portug. ramach żyd. Przechodz. bow. Żyd. dziwn. losy na półwysp. Pirenejsk. Byli już osiadli daw. przed Wizygot. a gdy kraj ten opanow. wówcz. Żyd. mieli więcej tych sam. praw co chrześcij. Ludnośc chrześc. dzieli się na Aryan. sekt. do której należ. plem. germ. i na katoli. ogromn. Rzym. ludn. W miarę jak ludno. wizygot. latynizow. się i przyjmo. katolicyzm Żyd. byli ~~[illegible]~~ pozbaw. i równo. obywat. ale przyjęli rot. katolickie.

p. 5

W maju 711 usadowi. się Arabo. na Gibralt. po któr. wyląd. arab. gen. Tarik odniósł zwyc. wojska pod Xeres de la Frontera. Bitwa trwa. 7 dni od 19–26 lip. a zwycię. przez zdrad. wojsk przez zmarłe Gotów. Zakończ. się ich klęs. zanim Reszt. chrześcijańsk. schroniła się w góry. później Arabo. zaś zawładnęli półwysp. na jakie ośmset lat, i ~~[illegible]~~ rozszerzyli panowan. swoje nad całą Fran. gdyby nie bitwa pod Poitiers

w paźd. 732 gdy Karol Martel zniósł doszczętnie największe wojsko Arab.

a 7

Lata młodzieńcze.

W południow. części Amsterd. gdzie Amstel do miast. wpływ. mieszk. pierw. żydów. osadn. w dobrowol. obran. Ghetto – Jeden bowiem z dzisiej jeszcze tu części wspaniał. miast. kanałów. przypomin. jakieś miast. wschod brud. i złe budow. Zamiast czyst. ulic i placów w wspaniał. domach z niemców przemysłowość męższ. i kob. ich. zbudow. nieposzt. się tut. szer. budów, nieporząd. i nędzy i przymieszkan wschodni – na wąsk. ulicach biedę, stęborz. o czarn. oczach spotkasz, tak samo po ubogich sklep. i nędzn. warsztat. Tak jeszcze dzisiej ta części miast. wygląd. i podobn. musia wygląd. w XVII w. według przybyszów opowiadań. Tyl. z wówczes. ludno. żydow. nie była tak liczna, jak dzisiaj ani bogaci i przednięjsi nie oddzielili się jeszcze jak dzisiaj to robią od swoich uboższych współbratym: i nie mieszkali jeszcze w lepszych dzielni. miast.

W tym właśnie na pół wschodn. urodz. się Spinoza – właści. d'Espinoza przybrane nazwis. od jedn. z licznych miastecz. Spinoza – w dawnej prowi. Leon – blisko Burgos – leży dziś więcej miasteczek. tej. nazwisk jak Encyclopaed. Brittan. s. v. Spinoza =

Podobn. inn. rodzi.: d'Aguilars, de Barrios, de Castros da Costas nazyw. się po miejscowo: z któr. pochodz.

Spinoza

Freudenth. 18–

p. 19

spow.

Wielu chrześcijańsk. Hyszter. Kościelh. i świeck., uczon. i artyst. naszy. to samo nazwis.: co nie dowodzi wcal. pokrewieńs. – ani pochodz. z tego sam. miejsc. skoro tych miejsc. było dużo.

Freudenth. p. 19

Wielki inkwizyt. i kardyn. występ. w procesie Don Karlosa nazyw. się Don Diego d'Espinoza

Pedro de Spinos. w XVI stul. pisze o filoz. Arysto

Michael da Espinoza był prof. filoz. arystote.

Jacinto Jeronimo Espinoza był malar.

Dużo jest w Hiszpan. i Ameryce nazwis. zaś członk. stowarzysz. rodziny Espinoza's

p. 20

Transport. wyjęd. żyd. tego nazwis. przenosi na chrześcij. część później obraz. pewne symp. dla wiary swoich przodk.: być lub przekon. pewn. żydow. zwycz.: być zwłaszcz. jako ukryt. heret.

Jeszcz. w 18 stul. 1721-23, w Granadz.: ośmiu Hiszp.: którzy należeli umarło: na drzew. wszystk. a kt. z nich jest na ~~kato~~ okrut.

Ale i tych żyd. rzekomo wskaz. i trzeba nie uważ. czy byli krewnymi

Z właśnie. rodz. Espinozów wszystk. nie ktoś. uważ. nazw. Spinoz. ale Freud. sobie stawia. myśl. że na to nie przysto. żyd. doktrun. i że swój nazwis. dzieje żydow. i chrześcij. – nie znamy szkół.

6 8.

Lata młodzieńcze

Spinoza

Ponieważ żyd. przemoc. nawracan. na wiar. chrześć. a nawróc. potem
lekceważ. i podejrzyw. o różn. sympat. dla odebran. im wiary – narzyw.
ich marranosami = przodk. Spinoz. przenieśli się do Porto i gdzie zżyli się
obchodz. się z Żyd. Ojciec Spino. – pochodz. miast. w Figueira pod
Coimbra a tegoż żona z ros. porto. z Lisbony – inni krewni
tej linii miesz. w połud. Fran. Ale potoż. w Lisb. i Francji
rozproszy. – zaśmieł. dla Żyd. to też otrzymaw. pozwol. połst. w Holandii
i spotykali się tam z wielk. toleran. wielu krewn. i Spino przeniósł.
się tam. jak świadcz. nagrob. na cmenta. żydow. w Amsterd.
Mało co wiemy o charakt. ojca Spino. a nic zgoł. o jego matce
a jedn. było to powód. do osądz. jego wychow. Ojciec był kupc.
i poczciw. i ... dobrob. jakkolwiek. jego udział w zydet. gmin.
zapis. w regestr. parafial. żydow. Jego – w r. 1627 mieszk. w
Vlooienburg = brzd. ulica. w sąsiedz. Ghetto pośród miesk.
kilku żydow. ulicy (Burgwall – Houtgracht) tuż przy star. synagog.
portugal. Dom ten ocalał – długi zachow. się takim, jakim restauro
gow w r. 1743

Rodzi. nasz. Spin. miał. u Marranów amsterd. wiel. znacz.
Dziad Abraham Michael d'Espinoza zost. w 1622/23 administr. żyd.
Freudenth. owentu = urząd honoro = ew. w 1628/29 fyzur. jako pierw. w
radzie gmin. Wiz. godn. honoro. piasto. wymien. żyd. Dzieci
/21 nasz. Barucha — Michael — powod. nie był bard. bogat. ani bar. wyrow
wybog. musiał odznacz. się wiel. wrozo. i zdow. rozsąd. = słowo go
tez ogólne wybier. go na te posady i musiał się taktownie
wielk. przywiąz. do wiary żyd. skor. ona młod. ówczes. żyd. amsterd.
ze ideał, za który należ. wszyst. poświęc.
/22 Jednak. Mich. Spin. odznacz. swobodn. przeds. w faktach i tą zasa.
wpaj. synow. już od młod. wieku =
zob. hist. ze staroż. bab. żyd. która skarżyt. oszuk. młodzi
chłop. o 2 dukaty = miał wtedy 10 lat =
Ojciec jego Michał dozn. się nieszczęś. miał trzy żony, z któr. pochow.
pierwszy = a z nich doczek. się 6 dzieci, z któr. pięc. synów zamierd.
bardzo wcześnie = Pierwsza żona Rebeka um. 1627 po zostawie
sobie poz. Hanna Debora, matka naszego filozo. — ale o tej nie
po mówić lat — bo w 1638 — Baruch nasz płw. miał wtedy sześć
lat i był — przez te parę lat został się pod opiekami matki

Lata młodości

Spinoza

Ojciec jego przenios dalej z matką wytrwałą swoj. obowiąz. kupiec.
i swoj. honoro. urzęd: jako przełożon. gminy i dyrekt. domu?
w 3 lata (1641.) po śmier. drugiej żony zast. trzecią Esterą de
Spinozą z Lisbony – a dzieciom ich ojcowo. dostat. się nowa matka
Ta jedn. umier: w r. 1652 – dwa lata wcześniej. później ojciec
swoim zstąpił do grobu 1654 w marcu = przeżył go tyl.
syn: i córki Rebeka z pierw. małżeń.

Baruch miał wtedy: lat 22 = jako był jego
zawsze duchowny aż do tego roku =

Uczęszczał przede wszyst. do szkoły żydowsk. Założ. w r.
1639 połącz. z przyzat. fundu. była podzielo. na 7 klas i miała
najlepsz. nauczy. i najuczeń. Uczeń tam może było znal.
W dwóch pierw. klas. uczo. się początk. hebrajsk. języ i czyta.
czyt. pentateum w trzeciej wykład. cały Pentat. – w
czwart. księg. historyczne i prorok. i tłumacz. na hiszpań.
W piąt. klasie czytyw. koment. Raschi'ego (wiek XI)
W szóst. klasie Izaak Aboab wykład. gram. hebr. i talmud
i uczyn. ustępst. hebr. swoją mową. – a gdy ten przeniósł
się do Brazylii 1642 – przełożon. wykład. Manasse ben Israel
objął nauczanie nauczycielstwo –

Freud.

/23

/23

Freud /23

W najwyż. klas. Chacham Morteira kontynuow. wykład Talmudu i jego komentatorów

Przed ukończ. rok. 13^go nie wolno było zabier. się do Talmu. a znajomo. dokład. biblii uważ. za najlepsz. przygoto. do tych stud. studyów. Wykłady ograniczy. się do litera. hebr. tak jak wszystkie ćwiczenia, robio. się wyłączn. wszystk. po hiszp.

/24

Kto się chciał uczyć po hiszp. lub po holend. lub inn. przedmiot. musiał to rob. drogą prywat.: W najwyż. klas. gadano tyl. po hebr. Poza tem w szkoł. świeck. żydo. portugal. w język. hiszpa. i aż do wieku XIX wiel. gmin żydow. w Holland. używa. zupełn. hiszp. język. nie w urzęd. dokumen. aż dziś, w życiu prywat. Tak wiel. był przywiąz. do hiszp. w któr. nawet doszli do [illegible] zwrotu hiszp. [illegible] na przykład. żyd. [illegible] za wyjątk. Monsbad.

30.10.911 r

Spinoza

Towarzysz ligury młodemu Spino: aż do ukończen. głośn. szkoły: drzewa żywota
w której kształci się sporo młodz. gminy żydow. portug:
Wspom. że obejmow. sied. klas –
Niższ. z których każd. miała wyż. zasady:
Do Najwyż. przyjmow. dopiero po ukończ. 13 r.:
Nie mógł zat. przed r. 1646 wejść. młody Bar.: do wykł. talmudu –
jakie daw. podów. głośny Saul Levi Morteira, pochodz. Synagogi i
który był uważany i słynny: przeto całe zakład. i synag. portug.: miał tyt. chachama
Zresztą: czy uczęsz. Spi. wówczas: Mort. Morteiry = na podstaw. faktu, orzeka że
współczes. żyd pewny pisz. nie wymien. go wśród uczniów a wszyst. okoliczn. obecn.
ich odda. został. wyklęt. Ale fakt że w 14 roku życia zarzut przeciw Morteiry
wykł.: nie ulega wątpliw.: w oczach uczniów: badaczy, zwł. Meinsmena =
Było to w r. 1646
Co umiał już podówczas, wymien. przy organiz. „Drzewa Żywota"
Trzeba..., a jego przeto... stary test. a oprócz. się równocześ. Dobrze po
hebr. i po ... z księgi takż. koment. do poszczegól. ksiąg.
w średnich klasie (6ej) pod głośn. rabin. (Chacham) Izaak Aboab
zaczął studyow. Gemarę ... wykład zakonu – także wymo. i poez.
hebr.
Najwyż. klas. prowad. Chacham Saul Levi Morteira
który gruntown. wykład. objaśni. do Gemary, do Miszny ... głosow...
Tosafot – Morteira był nadzw. uczony ...

zob. Meinsma

159

Oprócz tej. mógł także. wczesn. chodz. na lekcj. Manasseh Ben Israel – który. wcześ. się oddziel. i dostaw. 150 guld. rocznie –

Z tych trzech wymienio. – to jest w r. 1642 wyjech. do Brazylii, aby objąć w Pernambuco posad. główn. rabina

Na jego miejsce synagog. została klasa Manasseh ben Israël – który później u Cromwella wyrob. powrót dla żyd. do Anglii

Wiele wspólnego: Spin: wywarł na zakonni. żydowsk. rabin. wzgl. poet.: nau

Meinsma 156 czycieli: bo w Holl. pozwolon. im podówczas tak. wygrażać na uniw. chrześ. a choć żyd. z nich nie dowód. Spin. a później, gdy zost. wyklęty: wszystko od ich strony: złości: go wspomin. = jednak. ogół iwnej: jakie wolit. wkoło podziwy = tych wybrań. żyd. rabin. Sabbathai Horowitz = który z Frankf. nad Men: wybier. się do Pols. a wybr. drogi: na Amsterd. spis: organiz. – wkoło =

157 Robić także wraz. na młod. Spinoz. – jak nie żyd. (Gojim) przygląd. do

Synago z bibl. w ręku hebr: (wyd. Menasseh ben Israël 1635)

i rzeczyw.: dysku: otworzon. hebr. tekstów

np. rzeźb. Jan Pieterszoon – który nazwał Morteira artyst., i który zad. w synago. przy naszym młodzież i wprowadz. w kłopot, zapisuj: z których św. Chryzost.: lub inn. oraz kościo. i dowodz. że ~~żyd~~ inaczej wymien. niejeden wbrew St. Test. ... niż dzisiejsi żydz.: Ten rzeźb. – przez całe życie swoje wiary pravdziw.

Dla oceny. Sp. porzuc. przek. wiar: w rzeczo. i rzeczyw: swoich prof:?
Anekd. o bab. która go chciała oszukać –
Ojciec jego był uczc. i zamoż. człow: i żyd. od Abor. żeb. pobożn. i
wiara religii – wlał w serce z młodz. życzl. a że prawdzie i przemu:
swej. Barucha na rabin. aczkol. ten wzgl: nad ozdo. jego serca –
Ojciec jego piastow. wiele zaszczyt: urzędy w gmin. żyd. oczywiś. bezpieczn.
był stosun: wielkim szacunk: współwyznaw: a że mu wiodło się w interes.
Dom. opuścił ghetto Vlooienburg na ulicę obok nowej synag:
gdzie dom jego nowo nabyt. Ojciec w r. 1843 zost. przebudow: Ale
magii – rodzinnego stał. nie doznaw: Z pierw. żony została przy życiu
tylko córka Rebekka – druga żona zmarła, gdy Baruch miał sześć
lat – nieszczęśnie, trzecią żonę utracił, w ~~[illegible]~~ 1652.
Dobrze rob. do przypom: aby zrozum: ~~potocz~~ pokoleń. gen. współcz. i ojca i syna B
Barucha = Z pierw. żony pozost: córka Rebekka. – z drug: oprócz Barucha
siostr. Mirjam i br: Isaac = ~~Kto~~
Pomim. Spino. utracił swoj. matkę mając lat 6 = był pod opiek: macochy
14 lat, która ~~była~~ była już starszą osob: i więcej zajmo. się gospodar. niż
pasierb. ~~Który~~ Zdarza się że wielka część dnia przepędz. w szkol =
Pozostawał przy życiu brat Isaak, który † 1649 † (26 Wrześ.)
i siostry dwie – jedna przyrodnia Rebekka z pierw. małż. druga urodzona

Spinoza

Meinsma 158

159

162

† który musiał umrzeć młod. bo nigdy nie jest wspomin. Wtedy musiał być syn. trzeciej żony = Kuno Fischer II. 5e wyd. p. 122 =

za młod. rabina Casěrese, ale która um. rok po ślub. w 1651=
zostaw: mniej młod. dziecinkę = W pierw. 1652 pochow. trzecią
Meinsma 195 żonę star. Michał = Estera = macochę zostaw. Bento =
I stary Mich. uczuł się wtedy w domu bardzo opustoszał. - Rebekka
stara panna, z niez. w. młod: prowadz. gospodar = pot. był Baruch
siedzący zazw. zadum: lub gdy był w domu, zatopiony w książ.
niezaradny [illegible]. Casseres 23 letni = gotuj. się na rabi.
mający przy rob. niemożliwy = pozost. przy życiu:
Stary Michał był w ~~położeniu~~ rozpaczliw: Komu miał oddać
majątk: polegając na zdolnośc. handlow: brat Baruche przeznacz. na
kupca - a wtedy um. już w 1649
był prosz. - Baruch stan. przy ojcu i był jego
prawą ręką = ale w Baruchu zaszła dziwna zmiana =
Co się działo w domu, nie wiemy -
Meinsma 182 to pewne, że gdy stary Mich. + 30 mar. 1654 przedtem. już był
wypędz. syna z domu bo = proces = Jak Meinsma = spadkowy po
jego śmierc. był b. niemożliwy. gdyby pewne żył w zgod. z takiego z nim był w
domu -
Coleras: że siost. Rebekka i szwag. Casseres (który nadstaw. w ten sposób
malutk. synka) = chciało go wykl. z podz. spadkow. Wytocz. wted. proces przy tych
183 zesłan. [illegible] holend.: i wypraw. ~~[illegible]~~ sprawę rozstrz. cały spad. siost. z wyjąt. łóżka dobre. i
zeslan. [illegible] więzn.-

12 f

Następnie 27 lip. 1656 zost. uroczyś. wyklęty: dokum. któr. ukazano przez wiel. lat napróż. wydob. zost. z archiw. gminy żyd. w Amsterd. przez zasłużo. badacz. Van Vloten. Potem został przez policję wydal. z Amsterd. i zrywa wspól. z Żydami. Usprawie powod. były czysto rozważ. natury teoret. Sekt chciał: w obrzęd. relig. żydow. za nierozerwal. z istnieją w Hol. za to, że jego przodko: były. uciersp. się od inkwizr. hiszp.

<u>Rozwój niewiary w Spino</u>. i <u>oddalan. się coraz większe od St. Test.</u>

Towiew. przed ubiorąc. rok 23 l. niezwyczajno. chłop. – do szkoły u drzewa życia = w Amsterd: koło r. 1645 dostał się tam pod specjal. kierowni. Morteiry (Saul Levi M.) któr. nazyw. „pochodn. synago" Tam uczył się Talmudu w szersz. rozmiar. a zaznajom. takż. z rodz. kabb. i filozo-żydow. średniow. Niedaw. przedt. Morteira był założ. rodz. akad. mistycz. kabbalistycz: która pod nazwą Kether Tora – Korona zakonu – z Ksiąz. oraz jakiś pod dyrek. Morteiry = czy gastow. w Księz. któr. kaza. mu wertować, jest wątpli – bo w poźn. lat. nazyw: całą kabb. wielk. głupst. – ale przy znacz. zdoln. dialekty-

Spinoze

Meinsma

186

181

i zapał. do wiedzy nie. teologi. robił postęp. zdziw. w tych nauk. tkw.
nadzieje Morteir. który. widząc. w nim przyszł. mistrza: Czy ojciec
jego był kont. z tych stud: wiodąc. młodzież. do rabbinatu, jest
wątpli: Co najdawn. biografo: różnie kam. stronie: do ojcz-
wedł. jedn. chciał z syna rob. kupc: i to jest znaczn: wedł. inn.
cieszył się ze studjów młod. Barucha = znacz. jedn. uważa na utrat:
drug. syna, Izaaka = który. ktu: urodzi. w r. 1649 - o nim nic zgoła
niewiemy, ale zapis na płycie grobow: na cmenta. żydow-portug. świadczy
o jego autentyczn: Mógł tedy stary Mich: póki żył drogi
syn i w nim upatrywał. następcę w ojcz. dziedz. interes: swoich handlo:
a to tembardz: że ojc: Michael żyd. ze Cancerca = wyrażał.
Dziwi. to trapiło bredni. ojcz. nauk. metryk na ślub. córki - ani brat
Barucha = zapisano był. w archiw. synag: że ojciec zezwolił
na ślub - Baruch zaś przeciwnie. nie był na uroczystość: bo
wraz wtedy spierał. się z rabin: a jego uważ. gotów się wkrótce
na rabina - Ale na dom Spinozów spadały coraz nowe
klęski - młod. żona gotuje się do examinów rabinika już nam.

Meinsma
163

Spinoza

w rok. po ślub. 1651 porod: córęcz. niemowlę. — w następ. roku 1652
pochow. Śmierć żony star. Mich. : Estery = macochy Barucha = która Meinsma /175
jakie 14 lat rządz. domem = a stary Mich. był zaped. osamot.; — to
syn. męż. miał był: córkę Rebekkę — która domy dom prowadz. ([illegible]) ...
z. 50. Casserescu i tegoż syn: niewątp. wszczyna Barucha = który
wraz z tejże strony: od dom lat gdy ciągł. w dom był ciąg. otoczony
Uniżo. Corar wsz. unikał rozmów o religji, bo coraz więcej tracił wiary =
a chorzał wiedz.: rozl. dopie. wyklę. 27 lip. 1656 kied. ojciec jego już /182 /186
był w grob. od dwóch lat (30 mar. 1654) — do jedn. uważ. za prawdop. Meinsma
że już około r. 1653 był zerwał z synag.; a przedtem dom ojcowski
porzu: bo gdy po śmier. ojcz (1654), żąda części spadku = siostra starsza
Rebekka i szwagier Casseres stawiali się temu przeciw. Walczył on /182
przez wyrok:

Jedn. kiedy nastało zerwan. Mortejra ea lub. i ordin. jego Menasse.
To pewna, że młody Baruch przedewszystk. przest. wierzyć w rojenia i wierzen. /179
teolog: żydow. o ile ich znał — z Talmu. i filozo. średniow.
Mor. uważ. za pewne że około r. 1652, gdy miał lat 20 = opuszcz.: /175
był orzekł: wyped. śmiert. w domu = wraz oraz własnej uwagi na

dzika: wykształ. owej akad: Kether Tora = całe tygodn. siedz.
Meinsma 176 w domu i studjow. księgi heretyckie = wcześ. mając. uczyć.
współczesnem = zatapiać się w dzieło Leona Żyda = Leo
Hebraeus, którego dialoghi di amore = który wyszedł w r. 1535
Leone (Abarbanel) Medico di natione Hebreo e dipoi fatto Cristiano =
który urodziwszy do Włoch rozt. [illegible] – prakt. [illegible] posiad.
Spinoza = [illegible] z katalo. jego książ.

Jemu zawdzięcz. prob. myśl o miłości umysłu: (amor intellectualis) któr. odgryw. wielk. rolę w jego Etyce – zaczyt. [illegible]
Meinsma 177– krytycz. nowy tekst porozumiew. – może krytyczn. [illegible] jedno lub drug. z którch. dziel Giord. Bruno – choć do dziś. domysła

/178 Trzyt. zaraz [illegible] odosabn. się – tylko z swoich współ[illegible]wnie Żydów[illegible] innowiercz. otrzyma. tajn. odwiedz. aby nie zwrac. na sieb. uwagi
W kośc. dwóch młod. Koleg. zaklin. go, aby im szczer. prawd. powiedz. co myśli o rzecz. tajemnic. wiary. [illegible] nic nie [illegible] a sami może [illegible] się swoich wątpliwo.

Spinoza zdziwio po namyśl. odpart: mamy Proroka Mojżesza i Proroków. Jeśli za prawdz. żyd. mogą za tymi udać się i t.d.

14

Gdyb. tym miał wiew. musiałb. powątpie. czy istnieje jakieś jestest. ciał., ani czy Bóg wogół. jest bezcielesne, ani, czy dusza ludz. jest nieśmiertelna, ani czy świat. za wszyst. być. bezcielesnym. Co sądził o tem wszystkie A co ty o tem wszyst. sądzisz? Czy Bóg ma ciało? Czy za ciało? czy dusza jest nieśmiertelna

Ponieważ w pism. św.: wspiert Spi. nigdy nie mamy o czemś nie materyalnem lub niecielesn, wynika, że nie nie sprzeciwia się przypuszczeniu jakoby Bóg posiadał ciało a to tem więcej ponieważ Bóg jest wiel. jak mówi pierwsza Królew. — Ps. 48, 2: magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus. Ponad. — 46, 2 omnes gentes plaudite manibus! jubilate Deo in voce exultationis — 3: quoniam Dominus excelsus, terribilis; rex magnus super omnem terram.

Niewoli. rel. wytw. wszyst. wielk. bez rozważ. kontynuow. Spinoza: a z tem wino woli łączy się myśl o czemś cielesn.

Co do dusz. to pewn. jest, że pismo św. nie opisuje ich jakoś jestest. wszystkie, i twarde, lecz jakoś czysto. Któr. zawisa się nad nimi.

Spinoza

Meinsma 178

Meins/179

Mainsma /179

poniew. Bóg nie mi posługi. się aby oznajm. swoją wolę – dyskursy
Sa niewidz. bo rodz. ich lekkie i przewrotn. mogą też być tylko
bywane jak się widzi obrazy w lustrz. lub we śnie lub w nocy
jak też Jakób widz. aniołów schodz. i wchodz. po drabinie. A
rzecz dla którś. nigdy nie czyt. że Żyd. wykl. Saduceuszów,
którzy przecież nie wierzy. w istnie. duch. Ta jest rzecz Staw.
Test. nigdy nie wspomni. o stwor. tak. jest. Co zaś duszy
się tyczy, to wspól. słowo to więc. się wyrodz. aby oznacz
życie lub to wszyst. Test zat. niepodobne rzecz. znal. powod.
iż nieśmiert. Prawdo. dało by się ze zatek między dwiema,
że nie jest nieśm. i nie by nie było Tatw. ale ter. nie
potrzeb. o tem rozpraw.

To nie wiel. co o tej rzeczy powiedz. mogłob. przekon. naj-
mniej wierzących. Ale to nie wystar. dla Twoich przyjaciół – żąd.
czegoś pewniejsz. a przedewsz. chcą wag. aby tak lekko przejść
ponim!. Dzisiaj przestan. nad tem ale ter wernat. że inny
raz bądź. dalej ciąga. – wrócim.

Spinoza

Meinsma

179

180

Spin. pragn. rozmo. zakoń. a więc. do niej nie powró. Przyrzek.
wszyst. czego chcieli, ale unik. każd. okazyi do now. rozmó. Przewi.
że ciekawo. ludz. rzadko trwa się zdolw. zamia. Im więcej obserw. zwol.
przyjaciół koleg. tem mn. dostrzeg. w nich podejrz: Zamiast
Oni zaś widz. że oddal. ich unik. zwraca uwagę. wzgląd. pot. ~~wzgl~~ gdy
więcej. spodziew. się nie mogli. postano. się zemścić. Zarzucili go
czemu przed tłum.. Mówili że nie będz. on więc. podpo. synago. bez
przyczyny się do zburzen. jej, że już ter. uczy [illegible] i pogar. dla
zako. Mojże: On wyrzecz. z nauk. Mortejry uczyli jego tow.
ale wkrót. przekon. się, że Morteira się mśc. w swoim rodz. Taskowy,
że to raczej oblud bezboż., że zdąży potrzeb. na jego przekonanie,
przeczyć.
Te wykorzystu. pogłoski ogrom. się rozeszły wśród tłumu żydów:
wtórnie zaś: doniesienie do najwyż. rady Synagoc tak zw. Chachamin, którego przew. był Morteira –
Rada go wezwała do sieb: Gdy stan. przed sędziami, co tłum. mu,
że z bład. był. uwięzy. złym pogłosk. Pragnę ktoś od niego dowiedz. się
całej prawdy. Niech zda sprawę z swojej wiary, bo wzgarda wiary czyniąc
to chrześ. najohydn: Więcej obłud. - może się dopuścić.

Mein[illegible]

/ 18[illegible]

Pragn. wszys. [illegible] prawdy – ale gdyb. odkaz. się w innym, powinie podd. się [illegible] wszelk. niew. [illegible].

Gdy Spi. zapowiedz. żeb. odwrócił się [illegible] kol. grzechu wystąpi. z dwoj. przyjaciół. w sposób bezwstyd. zarzuc. że wszyscy [illegible] (jak często. Żyd. twierdz.) że rodzą się w bałwochwalst. a wychow. są w niewiedzy; że nie wiedzą kto jest Bóg. a mając śmiało nazywać lud. bożym a wyklu. z pozost. od tej narody wszyst. in. ludz. – On jest zdania, że Zakon był nadany przez włod. który był ~~[illegible]~~ wybrany od nich ~~[illegible]~~ tworzą ~~[illegible]~~ [illegible] polityczn. ale zawsze miało [illegible] że [illegible] się [illegible] przyrodzi. i na [illegible]: Można by być [illegible] jak Żyd. za czas. Mojż. aby wierz. w jego [illegible] do tego dodali jeszcze, [illegible] wszyst. co naucz. o Bogu, o [illegible] [illegible] nawet [illegible] do obrony.

Wted. wszyst. [illegible] Mortei. dowiedziaw. się o [illegible] w który [illegible] się jego uczeń albo [illegible]. Zasiadł. wśród [illegible] zapyt. go czy do tej. stopn. zapom. o [illegible] [illegible] jakie[illegible] ma dzieć. i czy [illegible] ma być [illegible] jak [illegible] w jego [illegible].

Czy nie boi się, że wprow. w życie Boga żyd. - Zbrodn. wyraźn. wiel. ale na przeciwd. czas jeszcz. do poste!

Po wyczerpaniu wymo. rozm. które czał. nie wzruszył. młod. filoz. przyszł Mort. ton ostrzejsz. i zagroził mu ekskomuni. jeśli zaraz nie odwo. zdań i polityki!

Spino. nie był przerażo. Odparł że zdaj. sob. doskon. sprawę z swoj owego zagrożen. Chcąc jedn. wynagr. wszechmo. zarzęs za trudy, które zadał sob. Morteira jako go uczący w język hebr. uwaga znaczy go ze swej strony i w jaki sposób wskaże wymierzać przekleńst.

Strzaskan. oburz. Mort. wyleciał odtąd został wziąć na młodzież a odnawo. ból. młod. nepom. opowiadł zebran. i swego przyrzekł. siedząc w jego, gdzie wie zechce zwarzyć ostrza ekskomu.

Meinsma przypu. że stało się to w r. 1653, dwa lata przed urzęd. ekskomuni. Żył wted. jeszcz. jego ojciec, który dopiero um. w roku następ. Wodzę w tem potwierdz. zdan. Meinsmy - bo ojciec Spi. - (Michał) był bar. uczony ... synagogi, póki żył ojciec, oszczędz uznawszy, ale gdy zamilkł owy ..... wrócił. rodzeń. siostra Rebekka - szwagier ... Casseres

Spinoza

Meinsma /187

/182

/182

czuli się śmiel. żeb. odmów. Barucho: udział w społ: Było to bezpraw.
Meinsma 183 bo nie był jeszcze urzędow. ekskomun. – Ale Barucha ~~[illegible]~~ ~~tedy~~ wszys. wład. drogi zarazo,
i wszystkiew. nego pragną: oświadcz. pod. że zaczął społ. – zakaza rob.
Tylko dobre z rozłoż. – Wreszcie nie miał ochoty do choć. należy do
szwank: u żony, stąd = nie miał ochot. udaw. się w takie miejsce,
sprawy.

Ekskomun: względ. nad głów. wisiał. Gmina hebr. próbo. go zachow.
płacąc mu roczną pensję 1000 guld = ale zapew. zastrzeż. żeby
za 1000 nie był udaw. tak. śmiejąc a nad tej roli – nie miał by chęć.
525 do synag. i jej porządku. i wreszcie. wszyst. rzecz. żyd. a w nic
nie wierząc. – nie mogli raz żad. utrzym. i udał się do zaw. rob.
Menonitów, u których znal. miejsca. schron. =
Zrazu w Ouw. Nortkerk strażn. cierpli: a bali się Żyd. że na dalsz.
186 odnaleźć – wzięli pomoc od gminy. udało się władz najwyż. Chachamim
27 lip. 1656 – Morteira odczytał formułę wyklęcia =

Spino zost. wykl. 27 lip. 1656 a na żądan. Morteery i synego. zost. wypędz: z Amsterd. Wedł. Freudentha pozost. tam tyl. kil. miesięc. a pot. powró. do Amsterd. Dodaj. wszelk. Freud. że następu. teraz kil. lat o któr. nic prawie nie wiemy że był. tyl. ord. z rosn. uznaniem w jego dzieł. później napis: że przedmiot. przerwanie walki wewnętr. co do wybor: jakiegoś celu stał. w życiu Ale dod. Freud. że około r. 1660 te walki były już ukończ. kied. napis. swój Traktat krótki = że uczył. się przez te lata szlifow. szkła do mikros. i teleskop. aby mieć z czego żyć – dalsz. uczył się rysow. węgl. lub atram. – Colerus widz. cały zeszyt takich portret. – nawet jego własny w kostium. Masaniello +1647 = że wczesn. na począt. r. 1660 porzucił Amsterd. i przeniósł się do Rijnsburga – położon. od Leyden ku morzu tam mieszk: u tej. sam. przyjaciel: u któr. mieszk. i wcześ. w Ouwerkerk pod Amsterd.

Spinoza

Freud. /82

/83

/86

Dunin Borkows: przypuszcza że Spino. wyjechaw: do Ouderkerk (p. 519) = i nie wrócił więcej do Amsterd. na mieszkan. – ale nie mógł pozost. w Ouderkerk aż do r. 1664 skoro już w r. 1660 mieszk. w Rijnsburgu pod Leiden – ale kied. tam przyjechał. nie wiadomo.

Tu pewna (Kuno Fischer p. 141) że już w pierw. połow. r. 1661 mieszk. Sp. w Rijnsburgu pod Leyden, bo tam go odwiedz. Oldenburg = musiał więc pod kon. r. 1660 lub na począt. 1661 = tam przeszedł i przeniósł się tam z przyjaciel. u któr. willi mieszk. już w Ouderkerku = że mógł czas. zaglądać do Amsterd: niżlej. wątpli. ani też że przyjaciel. odwiedz. go częst – droga do [illegible] portu wspierała tyl. wil. a on mieszk: w willi znajd. też położen. [illegible] miast.

Nevoruk

17 C

Podczas swego pobyt. w Rijnsburgu ułoż. dla młodz. uczn. i a pot. wyspęd. w Amsterd. i podczas
kilkatygodnio. pobytu - się tam Renati des Cartes principiorum philosophiae Pars I et II more
geometrico demonstratae 1663. Jarzyg. dziełka. które ogłosił pod swoim nazwisk. - Ale jak poblaru.
się z lit. przyjaciół - wsta. Szymona de Vries - pracow. taki. metod. nad wieszu - zyst. i nawet tej pracy
Kuno Fisch. /142 więcej. młod. uczon.
Już Dek. na prośb. przyja. i próbow. stworz. medytacyj. ułoż. w form. geometr., idąc za tym
przykład. wyd. Spin. pryncypia = w form. matema. a dodał jeszcze jako objaś. : cogitata
metaph. in quibus difficiliores quae tam in parte Metaphysices generali
quam speciali occurrunt, quaestiones breviter explicantur —
wyd. te Principia z dod. Lotar Meyer i zastrzeg. się do czyt. przyjaci. w przedmo.
144 tam. widzimy. że Spin. nie jest kartezyan. i t. d.
145 Zob. list Spino. do Oldenburg. z lip. 1663 -
Młod. uczn. dla któr. Spino. ułoż. streszcz. filoz. Kartezy. =
ogłi. tak zw. Casearius = nie był Burgh.
lecz Keezer (Käsemacher) który czas jakiś przesiedz. z nim w Rijnsburgu =
W r. 1663 przenos. się do Voorburga pod Hagą = i tam przebywa aż do 1669.
Tutaj zawarł wiel. now. stosunk. z ludź. znaczn. : z Huyghensem - który jedn. już w r. 1666
151 przeniósł się do Paryż. i tam przesz. lat 15 ...
z Spino. się zaprzyjaź. = był to znakomity uczon. = wyszli rozgłos o wynalaz. ...
znacznie ulepsz. : teleskop. : stworz. naukę o nadzwyczaj. ...

Przyjaź. z Oldenburg. Henrykta trwa: dłuż. Przesiady: urzęd. w Londy. jako Konsul Bremenu i najbliż.
otoli. ale był także podob. (1664-77) sekr: Tow: nauk - był także agent. naukow: w tem wzgę-
zie ułożyno. stosun: międ. nauk: uczon. wszystkich krajów. Odwiedz. Spino. w Rijnsburgu (1661) odtąd
tam był ciągły i od tej. czasu rozwin. z nim w listow. komunikac. Wówczas był Spi.
wydał tylk. jedn: pod swoj: nazwą: (Principia philos. Cartesianae) - ale od niego
w Hol. któr. nieraz odwiedz: lub do któr. pisyw. dowiedz. się że Spino. przeciw: nad jakimś
nowym własn-syst. filozo: i że uzysk. pisaniem. kursow. wśród przyjaciół - Zaczął się tedy
Oldenburg interesow. filozof: - domag. przeciw. odkryw. się naukow. wyjaśnień - i nawet w list.
wyraź. radz. że Spino. pracuj: nad now. syst. żeby go w całości ogłosić.
A jak przyjaźń Oldenb. była korzystn. dla Spino. poznać się chociaż stąd, że przez niego -
poznał listow. i bliż. zetknął. się z słyn. Rob. Boylem - (1627-91) - on jest jedn. z twórców
nowożyt. chemii - zerwaw. z alchim. i z usługiw. medycy: zob. z chemią nauk. nowożyt.
wprowadził do niej teorye korpuskularn: Przyjmo. i korpus. ciał rozkład. z układu
atomów i z ilościo. warunk. ich części pierwiast. - a drogą do poznan. tego zał. warunk.
Przyjmując że pierwo. - mater. jest jednolitą kinetycz. różn. ciał z nierównn. ilości. i kształto.
ciał; z ich wymiary i ruchu i położ. dochodz. że wszystko - energii. przeciw atomy zjawisk. Rozpoczął
i Paracelsa - (nauk. uczy.) robił badan. nad rozrzedz. powietrz; nad zmian. kolor. ... ...
nad wpływ. różn. agentów i t. d. W czasach których Spino. zaprzyjaźnił się z Oldenburg. mógł
był być opis. Boyle a Oldenb. dostarcz. Spino. tych publik: a że Spino. wykon. robił które
badan nad składnik. i zapaleniu saletry, przez Oldenbur. komunikat. Boylowi uwagi
swoich badań.

Spinoza

Kuno Fisch. /150

/150

/150

157

Vloten Fiut / 187

Z drug. str.: Oldenburg dopyt. się (r. 1665) o różn. odkr. Huygensa – o to, co mówił o przysz. bud. wahadłów; czy wynalazł już przyrząd dioptryczne, których wynal. jego rozpow.: o ruchu.

Z tego sam. list. dowiadu. się, że (wrześ. 1665), że Spin. pracuje nad Traktatem teolo: Był to oczywiś. Trakt. teolo.-polit.: nad którym siedz. podów. Spin. Ostatnio

/157 pisze Old.: Widzę, że nie tyl. filozofu. lecz także teologa. Jeśli wol. takiego użyć wyraż., bo przecież spisuj. twoje myśli o aniołach, proroctw. i cud. Czynisz to zapew. w rozum. filozofi. a w każd. razie będ. to dzieło Ciebie godne a mnie w najwyż. stopn. pożądane.

Ta nadz. jedn. się nie ziściła, bo gdy książ. wyszła, stracił się niepodob.: Oldenb.

List ten wsk.: Spin. w Hadze gdz. czas. przebyw.: mieszk. u mal. Daniela

/152 Tydemanna – widyw. także częs. stac. filozofa Izaaka Vosse i także ~~zażył~~ czczącą się przyjaźń Jana de Witt, który mu także wyrob. drob. pensyjkę.

Dość że należ. przyjaciół skłoni. go, że na stały pob. przeniósł się do mia-

W Hadze (1669–77) Zdaje się, że pod kon. r. 1669 (w każd. zaś po 5 wrześ.) zamieszk. w pensji u

(taniej) wdowy van Velen, w małej izdeb. na drug. piętr. w podw. ale gdy życie w tej

Meinsma /119 pensji wydaw. mu się zbyt drog. przeniósł się do mala. Henryka (Henderick) van der Spijk gdz. zam. prowadz. aż do śmierci. swoj. drob. ubogie. gospodarst. Porost. tam od początku maja 1671 aż do śmier. 21 lut. 1677 =

19. N

Spinoza

Kuno Fischer / 153

Iwi w pierw. roku swej pobyt w Hadze ogło: Trakt. teologi: polity – Jedyne dzieło które sam wyd. ale bezimienni z zmyśl. nazwą drukarza i miejsca =
Tractatus theologico politicus continens dissertationes aliquot etc. Hamb. 1670.
Rzeczyw. druko. u Chrystofa Konrvaadt – w Amsterd.
Usiłuj. wykaz. w tej książce (wyszła bezimien.) że potrzeb. jest nieograni. wolno. myślen. bo to nie szkod. ani pobożno. ani bezpiecz. rzeczypospoli.
Godło z listu S. Jana I. 4. 13. Per hoc cognoscimus quod in Deo manemus et Deus manet in nobis quod de spiritu suo dedit nobis
Wolno: myślen. poleg. na tem żeb. zbad. fundam. wiary bibl. nie dbaj. zgodę o zasady powagi Kościel. Z krytyk. Spi. kat. sam się zdaj. powaga Kanonu – i Kościel. Pisma św. dalej ist. nie moż. Zwalcz. kr. publi. powag. wiary, lecz taki. przeczy. żeb miała jakąkol. rzecz bytu – Każd. wład. kościel. jest nielegal. bo gwałci w sposób antyspołecz. i zgub. prawa państ. które rzecz. w intere. swojej powagi, która jedna jest prawna, ku utrzym. bezpieczeń. obywat. i pokoj. nie moż. zezwolić na żad panow. wiary, nie moż. ścierpieć żadn. dogmatu wiary – musi ono. nad kult. publi. i zapew. swobo. osobist. przekonanioni kat. nauko. jako religijna a tej wolno. powin. bronić /154.
Te twierdz. rozdzw. w otwar. sprzeczno. z stosunk. kościel. i polit. owego czasu.
Mogły się pod względ. polit. podob. republik. niderland. na któr. czele stał wtedy Jan de Witt / 154
myśl: Samo. barw. liberal! ale gwar. tego republik. już zachodz. niepodob. się wszelk. ortodox. i wszelk. teolo. a przedewszyst. sekt. now. protest. które przecież dowodz. że się w sposób zważ. biblijn. Dla trakt. teolo. poli. kt. wykaz. ...

było niepotrz. bo nie ma żadn. powagi, któr. by miał. prawo żąd. wykazan. owej zgody a dowody
[illegible] 137 tej powagi żąda na niej - nie opier. się, bo nie jest prawd. żeb. bibl. zgadz. się z rozum.
filozofi. Rozum filozofi. nie stwor. bibl. ani też nie może być jej sługą. Pismo św. należ.
tłum. nie według rozu. lecz wedł. swego włsn. sensu.

Oczywiś. Spin. zost. tera. znienawidz. przez wszyst. stronni. filoz. i teolo. a najbar. Kartez.
bo lękali się, że mówi. ich filoz. przypisz. pozost. tej zgubn. książ.

s. 155 Pierwsz. zaś odezwał się o tej książ. Lambert Velthuysen, lek. w Utrechcie,
któr. posł. tę książ. do ocen. - nad. w niej orzek. ateizm. - zakryt. dowod.
formułowan. Lecz ten był kartezjan. a Spin. bard. cenił jego sąd
ale również wierny przyj. ocen. tę książ. Oldenburg - przesył. ją w. r. 1675 =
s. 156 Wyjaśnia że pierw. list o tem zagin.: w drug. z 8 czer. 1675 po dłuż. przerwie (tak
mówi) nie znal. nic w tej książ. coby mogło zaszkod. prawdz. filo. i orzek. chrześcijan.
s. 157 ale gdy 5 lip. 1675 dono: Spi. przyjacio. (list ten zagin.) że teraz myśli wyd.
ruk. głów. dzieło, podziel. na 5 części (właśc. Etykę) - nie śpieszy się wcale:
radzi mu: aby usun. wszystk. coby mogło ustrzasn.: wobec: w tym rozprawy wielce
jak Lambert Velthuysen, tak. Oldenburg uważ. trakt. teolo.-polityczny za
książ. bard. szkodli. któr. wyd. nie należ. napis. - Spi. przeciw wierze w prawd. św.
przeciw powag. kości. - wykaz. zas. ateizm. teorety. a ten prowad. do ateizm. praktyczny.
Tymczas. w połd. lip. 1675 Spi. do Amsterd. aby tam kaz. drukow. Ety., ale wkrótce
przekonał się że wzdaw.: tak. wielk. obrazi. się oburzen. nie tylko ze stron. teolog.
lecz władzy, że Spin. musiał zaniech. wydan.

20.

Powrót. do Heidelb: 16 Oct. 1673

Kuno Fisch. p. 172-175.

Spinoza

Meinsma

p. 430-432

Meinsma
433–447

Wycieczka do Utrecht'u w lip. 1673

Kuno Fisch. s. 175–178

Spinoza i Leibniz

O istnien. Spin. dowiedz. się po raz pierw. Leibn. z listu przysł. prof. Graeviusza (w Utrechcie Trajecti ad Rhenum d. 12 apr. 1671) że książ. Tr theol.-polit. przez teraz napis. jest liber pestilentissimus edi- van Vloten et Land II. 183 sq) że wprawdz. idzie za Hobb. sed longius tamen saepissime ab eo etiam deflectens, injustissime ij naturale constituit et labefactate sacror voluminū auctoritate latissimā ἀθεοτητι fenestram aperuit. Auctor ej dicitur esse Judaeus, nomine Spinoza, quem Judaei ἀποσυνάγωγος fuit propter opiniones monstra sed et ej liber eandē ob causā proscriptus ē ab ordinibus (chyba w Utrechcie - bo w Hollan. dopie. 1674) Puto te vidisse; sinū vidisti operā dabo, ut ad te perferatur

Leibnitz gdy odbier. list, miał jakie lat 25 - był o 14 lat młodsz. od Spinoz. - a już od r. od r. 1670 radzca w najwyż. sądz. moguńsk. = arcyb. moguńsk. był jednym z ... (kuar) ... z głów przed: spraw publicz. trzym. się ... rzymsk. cesarst.

Leibniz pozost. w Mogun. aż do r. 1672 pot. wyst. w misji dyplom. do Paryża cztery lat tam przepędz. zaglądał także do Anglii a gdy w r. 1676 wracał do kraju odwiedz. Spinoz. w Hadze = Otóż w r. 1671 gdy otrzym. list graeviusza o książ. Spinoz. już był znak. znan. w świe liter: bo napis. kil. rzecz filozofi. i polityczn = z polity. wymien. tyl. jeg. rozpraw. o elekcji król. polsk: Napisa. w r. 1669 Specimen demonstrationum politicarum pro eligendo rege Polonorum novo scribendi genere ad claram certitudinē exactū auctore Georgio Ulicovio Lithuano Vilnae 1659 - rozpraw. data umyśl. o 10 lat wcześ. podan. a miejs. druku także zmyśl. Imię auto. brane z przyd.: Gotfrydus Wilh. Leibn. Boineburg jako poseł hr. palatyn. Neuburga wysłany do Warsza. w r. 1669 i mógł ... polsk. ... Piasta

Spinoza

Meinsma /27

Kuno Fischer 72-77

Meinsma
~~418~~

Leibniz nie znajo. opini. o Spino: któr. mu zakomunik. prof. Graevius = zam ~~[illegible]~~
pierw. kror. w korespondow. z Spino. ~~[illegible]~~ tyczt. list 5 paźd. 1671 z Frankf.
do Amsterd.: a M. Spinoza, medecin très celebre et philosophe très profond
à Amsterd.. Podnosi że fame która o nim się rozeszła po świecie – przypisu. mu
wybor. znajomo. opty – poszęd. mu tedy swoj. rozpraw. rozpre. notitia opticae promotae
i prosi. go o zd. zdan. Poniew. p. Hudde (burm. miast. Amsterd.) także dużo zajmuje
się opty.: prosi L. ab. Spin. jego także zdan. zakomuni.:

Co do odpow.: miał Sp. rozmow. się z udziel. Diemerbroeck w Amsterd. Ojców
Spin. nie zna inny. dzieł. Leibn.: hypoth. nova physica wyszła 1671
składa się z dwóch części: Pars I: Theoria motus abstracti – poświę. Korol.
Akad. w Londynie = Pars II: Theoria motus concreti – poświę. akad. paryz.
to gotów Leib. każe mu je przesł. =

Tomi. tygdn. odre.: List dost. się do zak. Spin. Ten jeden mieści pozwu. odpowi.
że drugi exemp. swej notitia opticae promotae posł. p. Huddeman w Amsterd.
dziękuj. jedn. że dla braku czasu dzieł. za ~~[illegible]~~ tego. przeczyt. i odpowie –
Także przyczyn. dla Diemerbroecke zost. wyprasz.: do Amst. bo mieszka w Habdze
Jeśli Leibn. zna kogo w Hadze, to niech ten adres wybierz. do przesył. rzeczy tej
jeśli nie zna jeszcz. Tract. theolog. polit. to mu exempl. prześle

Prawdopodo.: młod. Leibn. nowy list wysł. do Spin. i wyłożył swój sąd o Trakt.
Tego listu dot. nie odszuk. – Meinsma, zwrac. uwagi.: dla wszyst. którzy ustroj. o Boga
ale nie wier. w Boga Spino. – drugstr. się ze oczywi Leib. być
wed. dyplomat. +

Meinsma
~~419~~

p. 419
+ zob. co pisze Leib.
o Spin. do swego dawn.
nauczy. i prof. Jakuba
Tomazjusza.

Vf

Pisze tedy Leib. do swego dawn. nauczy.: Jakuba Tomasiusza w stycz. 1672 (pierw. list do Spino. z 5 paźd. 1671) Autor Książ. o wolno. filozofow przeciw któr. Pan w swoim progr. wted. ogłosił krótk. ale wymow. zbijając. jest Bened. Spino. żyd dla odszcz. swoich potwornych. zdań wyklęty. jak mi donosz. z Niderland. zresztą bard. uczony człow. wybitn. [illegible] jako optyk i wyrabiacz znakomi. szkieł powiększaj. Spinoze Meinsma 419 / 419

W kilk. tygod. póź. odjech. Leib. wraz z posels. elekt. Moguncz. do Lud. XIV aby go namówił by Egipt odebr. Turk.

Pozost. tam jeszcze do 1676 – wyjąw. wycieczk. 1673 do Londy.: układ. pokojo. tak. z Lud. XIV jak z dwor. ang. nie udały się Meins. 487

ale zawarł Leib. przyjaciel. stosun. z różn. człon. Royal Society – szcz. z Henr. Oldenburg pot. z Chryst. Huyggensem, któr. wt. tak. zawsze w Paryżu – wreszc. z Anto. Arnould–

Rzucił się wted. Leib. z ogrom. zapał. na stud. matem. i w krótk. czas. – choć niezależ. od Newt. doszedł do odkry.: rachun. różniczko. Chwilo. porzuci. zajmow. o Spino. i metafizy. ale nagl. przypomn. mu go bar. Walther von Tschirnhaus, któr. znał Spino. i z Anglii wted przybył do Paryż. z list. polecaj. od Oldenburg. Dwaj młod. ludz. Leibn. i Tschirnhaus połącz. się serdecz. a że Tschirnh. był wted. jeszcze przeprzedn. now. ideami, któr. chciw. nabył w Holland: a wrodzon. nie ukrywał wszyst. wypowiad. co wiedz: udali się obaj do wspóln.: ajenta Joh. Schullera któr. tak. znał Spino. Meins. 482

Otóż Schuller 14 list. z Amsterd. pisze do Spino. że Tschirnh. wrócił z Anglii przybył do Pary. i jest serdecz. przezyd. [illegible]. Poznał Huyggensa (według życz. Spino.) i odważył się przemyśl. z wszyst. mówić o Spin. i jego trakt. teol. polit. który w Pary. jest bard. ceniony i wielu nim uwiel.

Ale wobec tak. i poza. błot. Leibn.: staj zgadz. się w tem, że najwyżs. zad. człow. jest doskon. rozumu – Tak. w kwest. etyczn. zgodz. się bard. oświecon. a dosko. wol. przezo. [illegible] Powrót

tył. wedł. praw woln. W Fizy. i metafi. - tyl. może = wiel. wie o Bogu i duszy - to też zasługą
na to, aby za pozwol. Spino. rozrzą. mu tegoż pism. (oryg. rękopis. ne wydane) i chce otw.
Meinsma do Spino. napis. Gdyb. jedn. Spi. na to się nie zgodz. prosi także, że nigdy o nich nie będz. wspomn.
Poniew. Leib: cenił takż. bard. Trakt teol. pol: i chciałby o. mu do Spi. pis. pisać. Prosi tedy
483 Schuller o odpowiedź która poszła Tschirnh. Były to wyzn. 19 List. 1675 gdyb. Spi.
nie miał powod. do ociągan. się z odpow.

484 Spino. odbr. list. 18 Listop. i tegoż sam. dnia odpis.
Cieszy się że Tschirnh. wrócili przyb. do Pary: że zapozn. się z Huygensem
Leibniza trochę zna z list. ale nie wie, po co zjedz. w Pary. skoro był radcą w Frankf.
W liśt. dom. wydaw. się liberal. uczon. który wiele jest i zapozn. z Kard. nau. Tschirnh.
nie uważ. za rzecz dobr. zda mu się tak prędk. powierz. jego książ. (oryg. moż. o wiedz.
etyce) Chciałb. napisz. wiedz. co robi we Fran. i dowiedz. się o zdan. Tschirnha. gdy już
go lepiej pozna =

486 Meinsma przypu: że nien. baron Tschirnh. nie dotrzym. przyrzecz. jako bez zezwol. Mistrza
(t.j. Spino.) nikt. nie zapoz. z filozof. jego. Twierd. że tonu. to wiem.. bo chwal. jego jak i przyp.
jego Leibn. powied. temu Rusenaa który był Holender. uważ. za błąd, że niedost. o nasi nien.
zaś też. że to cięża. wyjw. drugiego. i Tagodz. wszyst. nazwy = gęstkość = Leib. nie ustaw. dość. Tschirn.
nie mob. go wcian. filozo. Spi. A Tschirnh. ustęp. Istn. jenn. tekst. pogl. pism. własnoręcz. przez
487 Leib. w jesie. 1675 lub w zimie 1676 w Pary. zaczyn. się tak:
Pan Tschirnh. opowie. mi wiel. rzeczy odnoszą. się do niedr. jeszcz. książ. Spino. Książ. podob.
traktu. o Bog. o Duchu, o szczęśliwo. czyli o idei doskonał. człow. o naprawi. rozu. i o zatem
De medicina mentis et de medicina corporis - Sam Tschirnh. pod tym samym tytułem wydał dzieło
wyd: w r. 1687

Ostat. listy Spin. do Tschirnh. znamy tyl. z urywk. – ost. datow. z Hagi 15 lip. 1676 – pewn. między | Spinoza Kleinsma 487
tym w pazd. Tschirn. i Leib. opuści. Paryż – pierw. pojech. do Włoch i tam przebyw. trzy lata –
Leib. zamiano. bibliot. i radzcą księc. Hanowers. Jana Fryd. który właśn. przeszedł był na katolic.
udał się na tydz. jeszcz. do Londy.: powod tam tyl. tydz. a znal. czasu zob. dwóch rękopis. i Oldenburga, aby
skopiow. przynaj. trzy z ostat. list. pisan. do Oldenbur. przez dzieł. [illegible]
Pod kon. pazd. wyjech. do Holl. Na stat. napisz. rzecz o ruchu – Pacidius Philalethes S:
prima de motu philosophia – bo kwest. tę dyskut. omów. ze Spino. Zabaw. jakie dwa miesiąc w Holl.
Szczegół. tego pobyt. nam nieznane. Prawdopo. udał się najpier. do Amster. i zawiąz. znajom. z przyjac.
Tschirnh. Jerzy Herm. Schullerem. Ten znowu ułatw. zapewne. go ze starszy. przyjaciół. Spin: | 488
jak Dr. Lodowik. Meijerem, Dr Joh. Bouwmeesterem i Jarigiem Jelles i innymi
na [illegible] zasad. filozo. Spi: z ich notat. i list. lecz prawdopo: ułatw. mu spotkan.
się z Spino. bo tego stan zdrow: pogorsz. się a ostat. wypad. wyrazi. skłonn. go do
ostroż. gadać o metaf.: i oglad. swoich zakutorz. manuskryp. bo w uwiel. dzi. Hudde i prawdzo.
ęsto ..en: Ale prócz tego Hudde dziś rozmaw. z Leib. o polity. organiz. Amsterd.
w przeszt. roku – był Hudde jedn. z star. burmist. a teraz był skarbn. Może ma powiązy. która
styczne związky ludzi. przed 2 laty pod jego dyrek. i kierun. ma, bo Leib. wszystk. się interes. | 489
wprowad. pewn. władz. ...i także przy Amsterd. lub też o planach
wielkich ...
Nareszcie był w Had. u Spino. Chcialby widać jego obraz swego
W swoich dzienn. dział. – powsz. Kleinsma chciał gęstko Niem. przedst. spotkan. ~~z Leib.~~ Spin.
jako rzecz przypad. i mało znaczącą

Meinsma 489 „Wracaj. z Pary. przez Angl. i Hol. widział. tak. p. de la Court, jak i Spino. i nasłuchał się od nich wiele. ciekaw. anekdot z owego czasu.

Ale na kartce nieprzeznaczonej do druku: czyt. Po obiedz. przepędz. kilka godzin u Spino. Opowiad. mi że w dniu zamordo. p. de Witt chciał w nocy wyjść i wypisać odezw. do ludu zdziwiał. i t. d. ale gospod. ~~drzwi~~ bramę zamkn. na klucz.

Spino. nie rozum. błędo. które zawiera teor. ruchu u Dek. i był zdziwio. gdym mu zaraz pokazyw. że one grzeszą przeciw równo. ~~przyczyn~~ przyczyny. i skut.

Pot. w innej przyp.:

490 Wymaj. dziwacz. metafi. pełn. paradox. Wierzy n. p. że Świat i Bóg są w subst. jedno i ta sama rzecz, że Bóg jest subst. wszech rzeczy, i że stworzen. za tył. rodzaj. istnien. ~~tyl~~ przypadkowościami. Ale zauważ. że niektó. tych zw. dowody, które mu przedłoż. nie za ścisłe. Ale nie jest to rzecz łatwa. dawać dobre dowo. w kwest. metafiz. Są jedn. niektór. i to bard. ładn.

Pozost. też kon. karta jeszcz. jedna na której Leib. mów. otwarcie, że źródło niezgodności. Znalezio. ją wśród jego papiér. i ma podpis: Gdy był. w Hadze pokazał. to dowodz. p. Spino. który ją słuszn. osądz.; ponieważ jedn. na począt. oponow. sprzeciwem i potem od czyt.

Co mówi Teodor Gomperz w

Leibniz u. Spino. ein Gegenst. für Historienmaler

„die Nation" Wochenschr. für Politik, Volkswirtsch. Literatur 1888 = n. 43

490 Meinsma p. 490 sq/ 492

Widz. po raz pierw. manuskr. Etyk.: która zawsz. przeciw. w tem bior. przy której jest Leib. swój organ Niedung. pot. odjech. do Hanower.

Spinoza

Spino. już w Lejd. czuł się bard. nie dobr. Chorob. piersio. wzmag. się w zpos. zastracaj. Przyczy. się do tego bard. wiele. szlifow. szkieł: Znosił cierpli. i spokojn. swoj. cierp. Domy. się wreszcie od mi. Lekarz. aby znosi. cierpli. ucz. szybolsz. choro.

Meinsma /492

Niektórzy przyjaciel. zamieszk. czy w Lejd. czy w Amsterd. odwiedza. go: Jerzy Herm. Schuller przyb. z Amst. umyśl. na począt. lut. 1677 aby sor jeszc. przejrz. jego papie: Przy pamięt. niezwykli. sposob. pragn. aby nic nie dost. się w ręce niepow. coby mogło po śmier. zaszkod. pamię. filozo.

Pod dn. 6 lut. 1677 tenż. Schuller z Amst. pisze do Leib: Boję się że p. Ben. Spino. właściw. nas opuści gdyż suchot. — w tego rodz. choro. dziedzi. z rodzi. zdaje się zdaj. wzmag. /492

Gospod. u którego mieszk. — Hendrik van der Spyck (od maj. 1671) nie domyśl. się, że tak prędko Koniec będzie — w sobo. 20 lut. 1677 popołud. oni poszli (Henr. van der Spyck z żoną) do kościo. luter. na pokut. kazan. bo między na zajut. przystęp. do stołu pańsk. Gdy koło 4 popołud. wrócili do domu, zeszedł do nich Spi. (mieszk. na piętr.) w dobrym poko. i w ich obecn. gdy pracow. a przed nim miał tylko swoj. odzież. i tem zajęty. /492

rozmaw. długo z nimi o kazan. — potem udał się na spoczyn.

W niedz. rano 21 lut. przed nabożeńst. znowu zeszedł i rozmaw. trochę z swoj. gospodarst. W ten nadjechał jego przyjac. z Amsterd. dr. Jerzy Herm. Schuller ~~Lud. Mejer~~ [K. F. p. 603] aby zbad. jego zdrow. i kaz. gospod. ugoto. dobr. kogu: aby Spi. mógł się wzmocn. posilkiem na obiad. Gdy gospodar. wróci: po nabożeń. i kazan. zastali go przy jedzen. z dobr. apetyt. Popołudn. zaś cała rodzi. van der Spyck znowu poszła do kościół: pozost. przy chorym tylko Dr. ~~Mejer~~ — ale gdy wrócili z kościół. dowiedzi. się od niego, że koło 3 ej popołud. umarł — bez boleści i spokojn. Schuller tego dnia wieczorn. statk. odjech. = zabraw. manuskr., zwierzą. chyba, zostaw. w mad. pod poziom. =

/493

Śmierć. w 17go charakt. i sposob. życia — Meinsma 493.

Miał 44 lat.

Kuno F. / 202 — Pochow. zost. w koście. chrześ.: 25 lut. ~~Lett~~ św. nowym Kościele, blisko swego przyj. Jana de Witta, zost. jedn. wkrótce. zw. tyl. w grob. najęt. bo na stały grób nie było nikt nie chciał ze swego wydać pien. To też wkrót. wnet po jego zgon.: bo tak. czas. grob. ciągł. wypróżnic. gdy zachod. potrzeb.

<u>Dzieła Spin.</u>

Za życ. pod jego nazwisk. ukazały się pryncypia ~~[illegible]~~ filoz. kartezj. – wyd. przez Dr. Lud. Meyera który nie był przy jego śmierć = oraz pojawił. się za życ. o Tract. teol.-polit. = (Zob. Kuno F. v. 192 i 602) – Bezim. ze życ. wyd. Spi. swój Tract. theo.-polit.
Był przed śmier. gotów do wyd. swej Etyki, nie wydał = mówią że o tym (de Deo) i o przekł. Pentateu. Kres o tym później odnaleźli się [illegible] holend. – przy druku: bezim. wyszła wersja do [illegible] edycji = Van Vloten. Lond =

K. Fisch. / 200 — Spuścizn. liter. Spin. zaraz po jego śmierć zost. zapakow. w biurk przez Schallera i wysłan. księg. Nieuwertsz w Amst. Ten 25 mar. 1677 potwierdz. odbiór przesył.
Zost. pośmiert. pism. wyd. bez nazw. wydaw. ani zakład. ani miejsc. druku Tyl. inicjał. auto. był. według za ostatn. rozporządz. wbrew woli nieboszcz. Dziwnie chciał zgoła być nazwa. Zaś w roku śmierci: B. D. S. Opera posthuma –
zawier. 5 części:

1° Ethica ordine geometrico demonstrata et in quinque partes distincta in quibus agitur I de Deo II de natura et origine mentis III de origine et natura affectuum IV de servitute hum. seu de affectuum viribus V de potentia intellectus s. de lib. hum.

2° Tractatus politicus etc.

3° Tractatus de intellectus emendatione

4° epistolae doctorum quorundam virorum ad B. D. S. et autoris responsiones etc

5° Compendium grammatices linguae hebraeae

~~ja~~ Kolebrekt w tej edyc. = zob K. F. 201 =

Spinoza

Wydania późniejsze –

Od wyd. opera posthuma (bez nazwy miejsc. i wydaw. ogłoszo. w końcu 1677 – Spino. idz. w zapom.: Kreatez to wyd. było niepoprawn. i niedokład = wielkie listy skróco. lub opuszcz.: a także. kt. pism opuszczono: choć prędzej. wydaw. je znali –

Kuno Fisch. 200 sq.

Szczegóły o pierw. wyd. rozmaitych. zob. u Kuno Fisch. 200–205. To pewne że przez cały wiek 18 ? nie ukaz. się żad. wyd. nowe ani dzieł później. ani jego dawniej już ogłoszo. prac =

Dopiero z począt. 19 stul. przygot. Paulus wyd. ogól.

Kuno Fisch. 206

1) Opera quae supersunt omnia 2 vol (Jenae 1802–3)

2) Gfroerer … opera philoso. omnia Stuttg. 1830 bez gram. hebr. – wydan. zalec. co do poprawno. textu od poprzed. wyd. Paulusowego – które było pełn. błęd.

3) Poprawn. wyd. i ile to było podówcz. możeb. sporządz. Caro. Her. Bruder Opp. quae supers. omnia 3 vol. Lipsiae 43. 44. 46 –

Kuno Fisch. 208

Później. nowe odnalezio.: pisma i nowe listy ukaz. się potrzeb. nowe. kompl. wydaw. Któr. dokona: J van Vloten oraz J. P. N. Land

Przybył zwłaszcza Tractatus brevis de deo et homine ejusque felicitates, rech. w pierw. hol. które odkryto 2 exempl. =

Kuno F. / 207 !

/ 210

Przy Colerusie był zró. uwag na wszys. tej. pis. = przypaj. w holen. przekł. jego biogra. Spinoz.

Także liczb. list. pisa. do Spino lub przez niego. usuta – w wyd. Brudera mamy ich tylk. 74 = w najnow. wyd. do liczb. wzrosła do 83

Wszyst. to znajdu. się w edycji najnow:

B. de Sp. opera quotquot reperta sunt – Recognoverunt J. van Vloten et J. P. N. Land. Hagae comitum ap. Martin Nijhoff vol I 1882 vol. II. 83 – wyd. Van Vloten un. przed ukończ. 2° tomu 21 wrześ. 83 –

W pierw. tom:

1) Tract. de intell. emendatione

2) Ethica

3) Tr. polit.

4) Tr. theol.-polit.

oraz Adnot. in Tr. theo-polit. pro libr. edit. adscriptal.

Treść drug. tomu – }

1) Epist. ad B. d. Sp. et auct. responsio. n. 1–83

2) Korte Verhandeling van God etc

3) R. d. ~~D.~~ Prin. Phil.

4) Appendix cont. Cogi. meta.

5) van den Regenboog

6) van Kanssen †

\+ 7 Comp. gram. hebr

8) Epist. Joh a Wullen de obitu Cartesii

Eth. Pars I de Deo

Definitio prima: Causa sui

Per causam sui intelligo id, cujus essentia involvit existentiam s. id cujus natura non pot. concipi nisi existens =

Causa sui, wzięte przez ob. Kośc. i Schol. później przez Suar. i Dek. jest w sob. pojęc. niemożeb. (Unbegriff.), bo żeby sieb. stworzyć, czyli być przycz. sieb. sam., musiało b. wprz. być, zanim jest, czyli musiało istn. aby mógł coś zrob. a ma przecież zrob. sieb. sam.

Wedł. myśli Spi. chce ten fraz. wyraz. że exyst. jest zależ. od essencyi. Essencya zaś nie moż. spraw. exyst: jeśli sama wprzódy nie istn. Zat. musi już istn. to, co ma być powst. do bytu. Jeśli jednak nie jest sama essencya dana, lecz tyl. myśl nasza o essencyi (czyli dana jest tylko idea, nie zaś same ideatum), to myśl nasza (o essencyi) zaniew. oczyśl. zaw. przychodz. exyst: (bo jest w naszej danej) i nie wywołuje jednak objekty. czyli rzeczyw.: exyst. owej essen.

Rozdział. abstrak. essen: od exyst. w której tkwi. z średniow.

Spinoza

Wörterb. d. philos. Begr. v. Rudolf Eisler I. 195 3e Aufl. causa sui Selbstursa. Grund eines eigenen Seins –

Plat. Phaedr. 245 c ἑαυτὸ κινοῦν

Plot. Enn. VI. 8. 16 – Bóg patrząc (kontempl.) stwarza sieb. sam. – Lact. div. inst. I. 7. ipse ex se ipso ante oia procreatus

Hiero. com. ad Eph. II. 3: Deus vero ipse sui origo e suaeq. causa

(Ueberw. Heinze) [III. 133 –]

substantiae – Aug. Trin. I. 1.

Pot. ens a se w Scholas. u Avicenny, Alb. M. Suar. Tak i czyt. u Dek.

Freud. Spino. u. d. Scholast. Aufsätze p. 119.

O causa sui = ens a se of. Suar. Disp. XXVIII 8. 1 p. 2–4 – żyd. filo. średnio. wśród Maimonida wiw. tego poję. nie. odrzu: Dek. bierz. go nie tyl. w znacz. ujem. jak Schol. lecz i w dodat. zob. Freud.

Fichte: Das Ich ist eine sich selbst setzende Thätigkeit

Schelling: Gott hat in sich einen Grund seiner Existenz der insofern ihm als Existierendem vorangeht, aber eben so ist Gott wieder das Prius des Grundes, indem der Grund auch als solcher sein könnte, wenn Gott nicht actu existirte ... Dieser Grund ist die Natur in Gott

Hegel: eigentl. ist jede Ursache causa sui, die in den endlichen Dingen nur auseinander gezogen ist.

Lipps: d. Bezeichn. der absol. Substanz als causa sui ist logisch völlig berechtigt. Dass etwas war, ist nothwendige Voraussetzg u. damit zugleich sofern diese Voraussetzg die einzige ist, Ursache dafür, dss es ist

L. W. Stern: Nichts in dieser Welt hat etwas anderes zur Ursache seiner Existenz als eben sich selbst (Monadm. p. 176)

realiści – wychodzą na to, że pod pewn. względ. exist. jest wynikiem essen. czyli exyst. jest warunk. lub przyczyną essen. Ślad. za przykł. niektór. średnio. realistów uprzedmioto. ale to błąd polegający na niestwierdz. i niezrozum. realizm.

Dowód. jest to pojęcie (causa sui) jako niedorzecz. orzecz. rzeczy, która ma mieć żadn. przyczyn. przyczyn wyraż. określ. wyjątk. przechodz. w rzecz. dodat. Ale tyl. wyjąt. zaczyn. jest prawdziw. a dodat. jest niedorzecz.

Błąd zasadn. definic. Spi – jakoby essentia involv. existentiam zaś być uprzedm. przez S. Ansel. z wystarcz. zaraz przez Dek. i tak każde dowodz. poleg. na defini. przypuszcza z góry, że skądinąd exyst. rzecz jest z pewnościami prawa przedtem Ansel. i Dekart. że rozj. tą koncepcję, zaś razem Spi. że niestworz. i nieprawdz. przypuszcz. niektórzy przedmiot. nabier. rzecz. prawdz. i real: a zwodnicze zaś, ich wszystk. rzeczy.

27

Spinoza

Freud. Phil. Aufs. p. 120

Ethica Pars 1a

Defin. 2a: ea res dicitur in suo genere finita quae alia ejsdē naturae terminari pō

Suar: disp. XXX, 8. 2. p. 49: dicitur aliquid finitū, nō quia ē hoc ē nō aliud, sed quia terminatur ad aliud.

Ie po defin. 1a causam nast. rev. defin. 2a de re finita – mom.

Vgl. dem Flum: rè medi. Eth. I prop. 8 schol. Ir absolu. affirmatio existentiae = infinitū

W ówresi. metaf. schol: tratto. ras. rew. infinitū et finitū =

Otöi Spin. prop. 8: ōis substantia ē necessario infinita

dem. tak: Subst. unis attributi nō nisi unica existit (prop. 5) et ad ipsis naturā pertinet existere (pr. 7) – erit ergo de ipsis natura v. finitā v. infinitā existere. At nō finita – nā (prop. 2) deberet terminari ab aliā ejsdē naturae, quae etiā deberet necessario existere (prop. 7) adeoq darentur duae substantiae ejsdē attributi qu. est absurdū (pr. 5) Existit ergo infinita.

Sch. 1: Cū finitū esse revera sit ex parte negatio ē infinitū – absoluta affirmatio existentiae alicujs naturae sequ ergo ex sola 7 prop. ōē subst. debere esse infinitā

Defin. 3a: Per substantiā intelligo i. qu. in se ē & pr se concipitur h. ē i. cujꝰ conceptꝰ nō indiget conceptu alteriꝰ rei a quo formari debeat.

Defin. 4a Pr. attributu intelligo id qu. intellectꝰ de substantia pcipit tanquā ejꝰdē essentiā constituens

Defin 5a Pr. modū intelligo substantiae affectiones s. i. qu. in alio ē pr qu. etiā concipitur

Spinoza

Defin. 6ª Pr Deū intellego ens absolute infinitū h. ē substantiā constante infinitis attributis quoꝝ unūquodq aeternā ē infinitā essentiā exprimit.

Explicatiō = absolute infinitū — nō in suo genere —

Defin. 7ª Ea res libera dicitur quae ex sola suae naturae necessitate existit ē a se sola ad agendū determinatur. Necessariā autē v. potiꝰ coacta quae ab alio determinatur ad existendū ē operandū certa ac determinata ratione

Definitiō 8ª Per aeternitate intellego ipsā existentiā quatenus ex sola rei aeternae definitione necessario sequi concipitur —

Explicatiō : Talis enī existentia ut aeterna veritas, sicut rei essentia, concipitur pr duratiōē aut tempꝰ explicari nō pō, tametsi duratio principio et fine carere concipitur

Spinoza
Franck, Dictionnaire
r. 1657 –

Bóg jest dla Spinoz. (defin. 6a) ens absolute infinitum
h. e. substantia constans infinitis attributis quorum
unumquodque aeternam et infinitam essentiam exprimit

Dodaj. Spinoz. do tej defin.: objaśnien.:
Dico absolute infinitum non autem in suo genere;
quidquid enim in suo genere tantum infinitum est, infi-
nita de eo attributa negare possumus; quod autem
absolute infinitum est, ad ejus essentiam pertinet,
quidquid essentiam exprimit et negationem nullam
involvit

Z tego wyjaśnien. moż. wnosić, że główn. składni. metafizy. ~~syste~~:
bez któr. sys: jego zgoła nie istniałab. znajduj. się w ostat-
defin: subst. atryb. modus, Bóg – który składni. że tak
nię bryn- var. ne wzaj: że żad. z nich odrzuc. nie moż. nie
~~[illegible]~~ zrujnow. podstaw. gmachu –
Jeśli cał. nie chcemy rozwal. żadn. wątpliw.: ~~pod~~ od tego punktu.

Mow̃ brev. Pars 1ª – prop: 14ª –

Praeter Deū nulla dari neq concipi pō substantia

potem prop. 15ª:

Quidquid ē, in Deo ē ē nihil sine Deo esse neq concipi pō

nacessere prop. 16ª

Ex necessitate divinae naturae infinita infinitis modis (h. ē om̃a quae sub intellectū infinitū cadere possunt) sequi debent

Pr dowodz. tej propozy – ktore Tennemanowi służą, wydaje się niedost. entorowi zas bezwzględn. pewn: następ. trzy wnioski – czyli dalsze wnios.

Coroll. 1ū: Hinc seq. Deū om̃u rez quae sub intellectū infinitū cadere possunt, esse causā efficientē

Coroll. 2. Deū esse causā per se, nō vero per accidens

Coroll. 3: Deū esse absolute causā primam –

Spinoza

Nie trud. pojąć. Spi. dowiedzie, że Bóg jedyn. jest subst. Pewnem jest, że subst. istn. i że tyl. może być jed. subst

Prop. XI:

Deus s. subst. constans infinitis attributis, quor. unumquodq. aeternam et infinitam essentiam exprimit, necessario existit

Dem:

Si negas, concipe, si fieri pot., Deum non existere. Ergo †ejus essentia non involvit existentiam. Atqui h. e. absurd. ××/ etc.

† axio: 7um: quidquid ut non existens pot. concipi, ejus essentia non involvit existentiam

×× pr. prop. 7a

Z inn. dowod. podnoszę:

:Posse non existere, impotentia est et contra posse existere potentia est (ut per se notum) Si itaq. id qu. jam necessario existit, non nisi entia finita sunt; sunt ergo entia finita potentiora Ente absolute infinito - atq. h. absurd. est ergo v. nihil existit v. Ens absolute infinitum necessario etiam existit.

Atqui nos v. in nobis v. in alio qu. necessario existit existimus (axiom I Prop. 7) Ergo ens absolute infinitum h. e. Deus necessario existit

Prop. XII Nullum substantiae attributum pō vere concipi ex quo sequatur substantiam posse dividi

Prop. XIII Substantia absolute infinita ē indivisibilis

Coroll.

Nullā substantiā corporeā quatenus substantia ē esse divisibilē

Schol.

Natura subst. nō pō concipi nisi infinita – pō parte vero substantiae nihil aliud intelligi pō nisi subst. finita

Prop. XIV

Praeter Deū nulla dari neq concipi pō substantia

Coroll. 2 –

rē extensā ē rē cogitante v. Dei attributa esse v. affectiōes attributoz Dei

Prop. XV Quidquid ē in Deo ē ē nihil sine Deo esse neq concipi pō –

Zat. Sp. dowiódł, że Bóg jest jed. i że istn. Jaka będz. ter. nau. o Bogu czyli teolo. Spi.?

W zasadz. przyjm. Spi. że Bóg musi koniecz. rozwij. się za pomocą nieskoń. liczb. nieskończ. bezwzględ. atrybu. jednakże my znamy tylko dwa: a) rozciągło – b) myślen. Zat. cała wiedz. o Bogu sprow. się do dwóch twierdz: a) Bóg jest bezwzględ. rozciągło. b) Bóg jest myślą bezwzględ. –

Spinoza

Franck Dict. p. 1658

Spinoza

Druga część Etyki: de natura et origine mentis
zaczyna się od słów:

Przechodzimy do wyłuszczenia tych rzeczy, które z istoty (essen.) Boga czyli Jestestwa wiecznego i nieskończonego musiały koniecznie wyniknąć. Wyrażam nie tylko tu wszystkie, bo dowodzi wyżej (prop. 16), że z Jest. Bożego mnóstwo nieskończone rzeczy sposobów nieskończonych (infinitis modis) wyniknąć, lecz te tylko będę tłumaczyć, które nas mogą jakoby ręką zaprowadzić do poznania Ducha ludzkiego i jego najwyższej szczęśliwości.

Następuje 8 definicji:

1° corpus = modus qui Dei essentiam quatenus ut res extensa consideratur, certo et determinato modo exprimit

2° ad essentiam alicujus rei id pertinere dico quo dato res necessario ponitur et quo sublato res necessario tollitur etc

3° per ideam intelligo mentis conceptum quem mens format propterea quod res est cogitans

4° per ideam adaequatam intelligo ideam quae quatenus in se sine relatione ad objectum consideratur omnes verae ideae proprietates s. denominationes intrinsecas habet

5 duratio = indefinita existendi continuatio

6° pr realitate ē p̄fectiōē idē intelligō

7. Pr. res singulares intelligo rēs quae finitae sunt et determinatā habent existentiā. Qu. si plura individua in una actiōe ita concurrant, ut oīa simul unius effectus sint causā, eadē oīa eatenus ut unā rē singulare considero

Axiomata

1° hominis essentia nō involvit necessariā existentiā hē ex naturae ordine nō fieri pō. ut hic et ille homo existat quā ut nō existat

2° Homo cogitat

3° Modi cogitandi, ut amor, cupiditas v. quicunque nomine affectus animi insigniuntur, nō dantur, nisi in eod individuo detur idea rei amatae, desideratae etc. At idea dari pō quamvis nullus alius detur cogitandi mō

4° Nos corpus quoddā multis mīs affici sentimus

5° Nullas res singulares, praeter corpora ē cogitandi mōs sentimus nec percipimus

Spinoza

Prop. 1ª: Cogitatio attributum Dei ē s. Deus ē res cogitans

Prop. 2ª: Extensio attributum Dei ē s. Deus ē res extensa

Prop. 3ª: In Deo datur necessario idea tam ejus essentiae quam om quae ex ipsius essentia necessario seq.

Prop. 4ª = idea Dei ex qua infinita infinitis modis seq. unica tantum esse pot

Prop. 5ª Esse formale idearum Deum quatenus tantum est res cogitans consideratur, pro causa agnoscit et non quatenus alio attributo explicatur. Hoc ē, tam Dei attributorum quam rerum singularium ideae non ipsa ideata s. res perceptas pro causa efficiente agnoscunt sed ipsum Deum quatenus ē res cogitans

Prop. 6ª Cujuscunq attributi modi Deum quatenus tantum sub illo attributo, cujus modi sunt ē non quatenus sub ullo alio consideratur, pro causa habent —

Prop. 7ª = Ordo ac connexio idearum idem ē ac ordo ē connexio rer —

Spinoza

Co to jest dusza? mens –
Na to odpow. – Spi. prop. IX et sq.

Prop. IX: Idea rei singularis actu existentis Deum pro causa habet non quatenus infinitus est, sed quatenus alia rei singularis actu existentis affectus consideratur, cujus etiam Deus est causa, quatenus alia tertia affectus est et sic in infinitum.

nast. – demonstr – coroll. – demonstr

Propo. X. Ad essentiam hominis non pertinet esse substantiae s. substantia formam hominis non constituit

Dem. – schol:

Coroll: Hinc sequ. essentiam hominis constitui a certis Dei attributorum modificationibus. Nam esse substantiae ad essentiam hominis non pertinet. Est ergo aliquid quod sine Deo nec esse nec concipi potest s. affectio s. modus qui Dei naturam certo et determinato modo exprimit.

Schol: Omnes sane concedere debent, nihil sine Deo esse neque concipi posse. Nam apud omnes in confesso est quod Deus omnium rerum tam earum essentiae quam earum existentiae, unica est causa – etc.

Prop. XI Primū qu. actuale mentis hum. esse constituit, nihil aliud est quā idea rei alicujus singularis actu existentis

Dem: Essentia hoīs a certis Dei attributoȝ modis constituitur; nempe a modis cogitandi, quoȝ oīū idea natura prior ē, in eodē debent esse individuo. Atq; adeo idea primū ē qu. hum. mentis esse constituit. At nō idea rei nō existentis. Nā tū ipsa idea nō posset dici existere, erit ergo idea rei actu existentis. At nō rei infinitae. Res namq; infinita debet semper necessario existere; atqui hoc ē abs.
ergo primū qu. esse hum. Mentis actuale constituit, ē idea rei singularis actu existentis q. e. d.

Coroll: Hinc seq. Mente hum. partē esse infiniti intellectus Dei ac proinde cū dicimus: mente hum. hoc v. illud percipere, nihil aliud dicimus quā qu. Deus nō quatenus infinitus ē, sed quatenus per naturā hum. Mentis explicatur s. quatenus hum. Mentis essentiā constituit, hanc v. illā habet ideā et cū dicimus Deū hanc v. illā ideā habere, nō tantū quatenus naturā hum. mentis + cōstituit, sed quatenus simul cū mente hum. alterius rei etiā habet ideā, tū dicimus mentē hum. rē ex parte s. inadaequate percipere

Schol. =

35 55

Spinoza

Prop. XII Quidquid in objecto ideae hum. mentem constituentis contingit, id ab hum. mente debet percipi s. ejus rei dabitur in Mente necessario idea h. e. si objectum ideae hum. mentem constituentis sit corpus, nihil in eo corpore poterit contingere quod a mente non percipiatur.

Dem.

Cf. dicta Prop. 7ª.

Prop. XIII. Objectum ideae hum. Mentem constituentis est Corpus s. certus extensionis modus actu existens & nihil aliud.

Demon.

Coroll: hominem mente et corpore constare & corpus hum. prout ipsum sentimus, existere

udzielenie mu powyższego stypendyum.

Opinię tę raczy JWny Pan nadesłać w pierwszych dniach października b.r., gdyż według art. VII Statutu fun: dacyjnego w tym właśnie czasie ma nastąpić rozdanie stypen: dyum.

Celem bliższego poinformowania załącza się jeden egzemplarz Statutu fundacyjnego.

W Krakowie, dnia 11. VIII. 1910.

Ulanowski

Sekretarz Generalny.

Do

Jaśnie Wielmożnego Pana

Ks. Prof. D=ra Stefana Pawlickiego

w Krakowie

Spinoza

Trzecia Część: De origine et natura affectuum

Zasługu. na uwag. zara: praef:

Aut. ubole: że ~~wszys~~ tych którzy pisali de affectibus et homi vivendi ratione, nie trakto. tych rzeczy jako zjawis. przyrodz. podleg. prawom powszechn. przyro. lecz ~~jakiego~~ rzecz. nadprzyro: Rozwa. człow. w przyro. ~~jakby to było~~ państ. jakie w państw. Wierzą że człow. porząd. przyro. raczej wywra: niż przestrzeg., że co do swoich czynno. posia. zupeł. niezależ. potęg. i był. sam. o sob. stano. Przyczy. ludzk. niemo. i niestało. nie przypisu. ogól. praw. ludzk. natu. lecz nie wiem jakim jej błęd. nad któr. ubola. dla tej. wyśmiew. lekceważy, lub co zwykł. się dziej. mają za niegodzi. a kto potra: niedołęst. ludz. duch. trafn. wymow. i złośli. słowy przenicow. ucho. za bosk. człow.

Wprawdz. nie brakow. znakomi. ludzi, któr. przez i wysiłk. dużo zawdzięcz. Którzy o praw. sposob. życia – de recta vivendi ratione – wiel. znakomi. dzieł napis. i wiel. mądr. rad udzieli. rodz. ludzk. ale natury i sił afekt. i co w. mogła dusza (mens) mogła zrob. by je opanow. tego o ile wiem nikt nie określił=

Akademia Umiejętności w Krakowie.

- -

Nr. 555/10.

Jaśnie Wielmożny Panie!

Komitet stypendyjny fundacyi edukacyjne ś.p. Wiktora Osławskiego przesyłając w załączeniu podanie p. .... Dr Feliksa Młynarskiego .... ubiegającego się o stypendyum w kwocie 5000 koron z tejże fundacyi - ma zaszczyt upraszać JWnego Pana o łaskawe do: starczenie Komitetowi opinii, czy kandydat zasługuje na

37

Spinoza

Wiem wpraw. że wielce sław. Dek. – chociaż takż. wierz. że Duch na czyn. swoje ma wpływ nieogran. (potest. absolutam) ludzk. namiętno. mimo to za pomo. ich pierw. przycz. i tum. a równocześ. wielo. pokaz. drog. jeś. Duch mógłb. nad niemi mieć wyłącz. nic więc. nie okaz. jak bystro. swej. wielk. ~~[illegible]~~ genju. –

(Dek: rep. des passions en général)

Wracaj. do tych, któr. wolą ludz. afekty i czyny wyp. przedmio. swoj. pogar. lub ~~wyśmiechow~~, niż je zrozum. to będz. im się wydaw. dziwn. że ja ludz. błędy i niedobrze. meto. geom. traktu. przed sobą i chcę wedł. pewn. ~~meto~~. racyi ~~[illegible]~~, wrozadei. ~~[illegible]~~ (te rzeczy, o któr. krzycz. jako zaś przeciw. rozumo. i że są prze. niedorzecz. i obrzydli. A racya moja taka jest: Nic się nie dzieje w przyrod. coby mogło być uważ. za jej błąd: bo przyr. zaw. ta sama jest i wszędz. jest jedna i ta sama siła i rodzaje działan. któr. wszyst. się odbyw. o z jednej form w drug. się przemienia, (ta wszędz. i zaw. te same a zat. powinna być także jedna i ta sama racya poznaw. natu. jakichkol. rzeczy tj. i przez prawa i reguły powsz. Natury.

Afekt więc nienawiś. gniewu, zazdro. i td. w sob. rozważ. wypływ. z tej sam. konieczno. Natu. dzięki jak wszyst. in. zjawis. poszczegól.

Zat. odnoszą się (później) do pewn. przedm. przez któr. coś rozumie i mają pewn. odat. przyjmo. również godn. naszeg. znawst. jak przyjmie. Kol. lin. rzeczy, któr. sama dyl. rozważ. delektu- ję się

Zat. o natu. afekt. i siłach i potędz. duch. nad niemi będ. rozpraw. wedł. tej sam. meto. wedł. któr. poprzed. traktow. o Bogu i o duszy a ludzk. czyny i apetyty będ. rozważ. w taki sam spos. jak gdyby była mowa o lin. płaszczy. lub o ciał. geom.

Podobn. mówi w Tract. polit. = Kuno Fisch. p. 437

W drug. ar. wspomn. o Dek. tem się tłum. że z jego trakt. o passyach wid. korzyst. w ogólno. zwian. w tak zwa. krótk. trakt. choć i wted. już odrzuca dogm. kwest. o woln. woli.

W ogó. meto. traktow. w tej kwest. taka, że Sp. z natu. człow. wyprow. przyczy. wewnętrzno. czyli ich zasadn. pierw. i pot. odróżnien. coś w rzeczu form. pierwot. i pot. specyfi. się w ten spos. że każ. gatun. okazu. się być koniecz. następs. a z tego wynik. klassyfi. afektów. Po ukończen. zaś teg. cał. zadan. w 59 propozy: Suma całk. badan. wydoś. jest w 48 defin.

Spinoza

Napvnód vyto. jtk raw. na porz. kai. ~~defin~~ részi Kl. defin. – a tej részi 4 =

1° causam adaequ. appello eã cujq effectq pot clare ē distincte per eandē percipi = Inadaequ. autē s. partialē illā voco, cujq effectq per ipsā solā intelligi nequit

2° Nos tū agere dico, cū aliquid in nobis aut extra nos fit, cujq adaequ. sumq causa h. e. cū ex nostra natura aliquid in nobis aut extra nos seq. qu. per eandē solā pot clare ē distincte intelligi. At contra nos pati dico cū in nobis aliquid fit v. ex nostra natura aliquid seq. cujq nos nō nisi partialis sumq causa

3° Per affectū intelligo corporis affectiones quibq ipsiq corporis agendi potentia augetur v. minuitur, juvatur v. coercetur ē simul harq affectionū ideas

Si itaq aliciqq harq affectionū adaequata possimq esse causa, tū per <u>affectū</u> actionē intelligo, aliás passionē.

Seq. Duo postulata de corporis affectionibq ē mutationibq

Następ. 5-9 propo. ze swe. demonstr. z któr. większo. nie rob. jeszcze dodat. ~~[illegible]~~ trudne lub ~~[illegible]~~ pre schol. a koniec tej częś. stanowią affectum defi. któr. jest 48, z któr. niektó. mają dodat. rob. krótsz. lub dłuż. explicationes. Osobat. stronni. tej częś. ma napis: affectum gulis definitio =

Oczywiście pierw. jest. jak pomd. passiones w duszy =

Prop. I: Mens nostra quaedā agit, quaedā vero patitur nempe quatenus adaequatas habet ideas, eatenus quaedā necessario agit et quatenus ideas habet inadaequatas, eatenus necessario quaedā patitur

Demon. —

Coroll: Hinc seq. mentē eo pluribus passionibus esse obnoxiā quo plures ideas inadaequatas habet et contra eo plura agere quo plures habet adaequatās

Prop. II Nec corpus mentē ad cogitandū nec mens corpus ad motū nec ad quietē nec ad aliquid (si quidē) aliud determinare pot.

Dem. — Schol. (bard. dług.)

39. dd

Jak powst. namiętno w duchu

Spinoza

Każ. rzecz poszczegól. w tym świe. doozes. jest okresło: bo jest tyl. sposob. jakimś określ. a skut. nieskończ. wpływ. przyczyno. Dla tego każda rzecz poszczegól. będąca pod wpływ. in. rzeczy cierpieć musi =

Namiętno. o tyle do ducha należ. o ile ten zawier. w sob. jakąś negację lub okazuje się być części. przyro. która dla sieb. bez in. rzeczy ani jasno pojąć się nie da ani wyrazić. I tego sam. powodu namiętno. w ogóle należ. do ~~przyro~~ natury poszczegól. jestest. jak i do natury ducha należ. ani nie mog. być inacz. pojmow. Tutaj Spino. tył. o duch. ludzk. i tego namiętno. dwie rozpraw.

Kuno Fisch. n. 45 Z

cf. Prop. III: Mentis actiones ex solis ideis adaequatis oriuntur; passiones aut. a solis inadaequatis pendent.

Dem.

Scho: passiones ad mentē nō referri, nisi quatenus ~~quatenus~~ aliquid habet qu. negationē involvit s. quatenus consideratur naturae pars quae per se absq aliis nō pō clare ē distincte percipi – et hac ratione ostendere possē, passiones eodē mō ad res singulares ac ad mente referri nec alia ratione posse percipi, sed meū institutū ē, de sola mente hum. agere.

Kuno Fisch.
p. 437

Każ. rzecz pojedyńcz. jest natu. cierp. bo zależ. od wpływ. ze wnętrz., każd. zniko. bo cierpiącz=

Jak powst. jej zależ. od przycz. zewn. tak jej zniszcz. Każ. rzecz moż. tylk. być zniszczo. przez zewn. przyczy..

Dwie zaś rzeczy, które tak się mają do sieb. że jedna moż. być przyczy. zniszcze. drug. – będą oczywiście sob. przeciw.

Prop. IV: Nulla res, nisi a causa externa, potest destrui

Dem.: per se patet – defin. enim cujuscunq rei ipsius rei essentiā affirmat, sed non negat etc.

Prop. V Res eatenus contrariae sunt naturae h. e. eatenus in eodē subjecto esse neq. quatenus una alteram potest destruere –

p. 437.

Ta opozycja wyd. się Sp. konieczn. bo w przeciw. raz. żadn. rzecz nie mogłab. przet. istn. każd. mog. byłb. nieśmiert.

Zat. żadn. rzecz nie niszczy sieb. samej, lecz cała to od niej zależy afirmu. swój byt i staje się jego zachow. Zachow. zaś jest przeciw. czyn. niszczące. Jeże. zaś każd. rzecz jest przeciw. sam., będzie cała jego wiedza dążyć do zachow. sieb.

40.cc

Władza każdej rzeczy jest jej istotą; zat. istota każd. rzeczy polega na zdążaniu do zachow. siebie samego. Stąd z propozycji:

Prop. 6ª: unaquaeq res quantū in se ē, in suo esse perseverare conatur

Prop. VII Conatus quo unaquaeq res in suo esse perseverare conatur ē nihil ē praeter ipsius rei actualē essentiā.

A to staran. o zachow. sieb. sam. nie odnosi się do pewn. czasu, lecz do czasu nieograniczon.

Prop. 8ª Conatus quo unaquaeq res in suo esse perseverare conatur, nullū tempus finitū, sed indefinitū involvit

To dalej odnosi się do duchu ludzk.:

Prop. 9ª Mens tā quatenus klaras ē distinctas, quā quatenus confusas habet idees, conatur in suo esse perseverare indefinita quadā duratione ē hujus sui conatus ē conscia.

Objaśn. to Spino. w schol. do tej propoz.

Schol. że to staran. się nazw. natur. appetitus

Czego zaś natur. ludz. wyrag. dosięga. Tego duch ludz. świadom jest

Spinoza

Kuno Fisch.
p. 437

p. 438

p. 438

Vano Fisch.
p. 448

a to świado. ubiegam się nazy. ~~appetitus~~ voluntas lub cupiditas appetitus qui proinde nihil aliud ē quā ipsa hoīs essentia Cupiditas ē appetitus cu eius conscientia.

Zat. to czeg. chcemy i czego pragniemy, nie jest wszy. jak sądzi. i rozsądku. ~~~ być. Co temu zdarzen. sprzyj. nazyw. dobr. co sprzeciwia się zatem zatem nazw. zło. o dobr. i złem zależy. zas od naszego pożądan. nie zaś przeciw.

„Nic prag. czy, i poniew. zas dobr. lecz narzę. je takiemi, ponieważ ich pragn.

Prop. 39 schol.

nos nihil cupere (cf. schol. prop. 9) quia id bonū esse judicamus, sed contra id bonū vocamus quod cupimus ē conseq. i. qu. aversamur, malū appellamus ... Avarus argenti copiā optimū, eius autē inopiā pessimā judicat. Ambitiosus autē nihil aeque ac Gloriā cupit ē contra nihil aeque ac Pudorē reformidat Invido deinde nihil jucundius, quā alterius infelicitas ē nihil molestius quā aliena felicitas; ac sic unusquisque ex suo affectu rē aliquā bonā aut malā, utilē ~~aut~~ inutilē esse judicat

KK

Dodaj: Spi: (tamże schol. prop. 39 o strachu

Caeterum hic affectus quo homo ita disponitur, ut id quod vult, nolit vel ut id quod non vult, velit, timor vocatur qui proinde nihil aliud est quam metus quatenus homo ab eodem disponitur ad malum quod futurum judicat, minore vitandum (prop. 28) Sed si malum quod timet, pudor sit, tunc timor appellatur Verecundia. Denique si cupiditas malum futurum vitandi coercetur timore alterius mali, ita ut quid potius velit, nesciat, tum metus vocatur consternatio, praecipue si utrumque malum quod timetur, ex maximis sit.

Formy pierwot. namiętno.

Namiętno. (affectus) są to idee afektów ciała. Te zaś mają się do władzy ciała albo mnożąc alb. umniejszając: albo rozwijając albo wstrzymując.

Kuno Fisch. 439

To też namiętno. alb. władz. natury ludzk. pomnoż. albo umniejsza, alb. rozwin. będ. alb. wstrzym. Każd. mnoż. przejściem jest do większ. doskonało.; każd. zmniejszen. przejś. do mniejsz. Im doskonalsz. zaś jest nasz. jestestw. tem bardz. zdolniej wyliczenie samokonserwa: afirmuj. się i rozszerza. Im większ. zaś zmniejszen.

nevreg. robyt. (istnośći) tem więcej nagnę się żądz. samozachowania i ograniczą. Tak tęd żądza ducha ludzk. alb. zadowol. bywa albo powstrzyman. - Świadom. żądzy zadowolonej jest to radość alb. rozkosz ... powstrzymaj jest smutek alb. boleść

Pr laetitia intelligo passionē qua mens ad majorē perfectionē transit - Pr tristitiā autē passionē qua ipsa ad minorē transit perfectionē

Zat cupiditas laetitia tristitia są to formy pierwot. z których wszystk. pozostałe się rozwijają = są to więc ich odmiany Wszyst. są koniecz. skutk. - pragnącej natur. ludzk. które więc koniecz. rządzi. do rodzaju jak wszystkie przedmioty.

Affectuū definitiones

I Cupiditas ē ipsa hōis essentia, quatenus ex data quacunq ejus affectione determinata concipitur ad aliquid agendū (appetitus cū ejus conscientia - propterea appetitus autē esse ipsa hōis essentia, quatenus determinata est ad ea agendū quae ipsius conservationi inserviunt etc.

II Laetitia ē hōis transitio a minore ad majorē perfectionē

III tristitia ē " " a majore ad minorē " "

Spinoza

Czwarta Część Etyki: de servitute humana seu de affectuum viribus =

Praef: Hum. impotentia in moderandis et coercendis affectibus Servitute voco; homo enim affectibus obnoxius sui juris non est, sed fortunae ....

pauca de perfectione et imperfectione deque bono et malo praefari lubet

Wstępnie: oto defin:

I. Per bonum id intelligo quod certo scimus nobis esse utile

II Per malum autem id quod " " impedire quominus boni alicujus simus compotes =

(De his vide praef. sub finem)

III Res singulares = contingentes quatenus dum ad earum solam essentiam attendimus, nihil invenimus quod earum existentiam necessario ponat v. quod ipsam necessario secludat

43. Spinoza 1

Summa philosophica in usu scholar
auct. F. Thoma Maria Zigliara Cardin.
vol. I. Logica et Ontologia – Lugd. 880 Briday
p. 424 De notione subst.

subjectum qu. jugiter sub successivis modificationibus
idē perseverat – ex. gr. homo idē manet quamvis
variis tū corporis tū animi affectionibus subjiciatur

Substantia quasi a substare dicta ē quia substat
alteri illudq sustentat qu. accidens ab accidere
communiter appellatur

S. August. de Trin. VII. c. 4. n. 9 Sicut ab eo
qu. ē esse appellatur essentia, ita ab eo qu. ē subsistere substantiā dicimus

S. Thom. P. I qu. 29 art. 2:
Substantiā esse essentiā cui cōpetit per se
esse ē nō in alio

ib. qu. 3 art. 5 ad 1 =
Substantiae nomē nō signif. h. solū qu. ē per se
esse, quia h. qu. ē esse, nō pōt per se esse genus, ut
ostensū est, sed signif. essentiā cui cōpetit sic
esse i. e. per se esse qu. tamē esse nō ē ipsa ejus
essentia –

Qq disp. de potentia qu. 7 a. 3 ad 4um Ens per se
nō ē definitio substantiae (ut Avicenna) – ~~Sed si subst.~~ Ens non

nō pō esse alicujꝰ genꝰ (7 V) ... Sed si subst. possit habere definitionē, nō obstante qu. ē genꝰ gñlissimū, erit ejꝰ definitio qu. subst. ē res cujꝰ quidditati debetur esse nō in alio. (Cf. P. IIIª qu. 77 a. 1 ad 2 –

=

Dicimꝰ substantia a substare, sicut accidens ab accidere – Quāvis autē nihil prohibeat quominꝰ sub diversa ratione aliquid substet alteri illud sustentans ē simul ipsū ab alio subjecto cui accidit sustentetur, ut videre ē in partibꝰ materialibꝰ alicujꝰ domꝰ, impossibile tamē ē ut nihil subsistat ē oia accidant, quia si oia etiā infinita accidere ponantur, nō esset cui acciderent e revera accidentia nō essent: quod esset contra rationē hypoth. a nobis in hac ratiocinatione assumptae. – Debet igitur esse subj. X cui s. mediate s. imediate accidunt quaecunq illi accidunt.

Atqui subjectū illud aliqua essentia esse debet; nō eni nihil ē; sed ē talis essentia quae alteri nō accidit sed cui alia accidunt, ut dictū ē. Haec essentia quae nulli subjecto accidit ē conseq. nō ē in subj. sed in seipsa, ē ipsamet quidditas substantiae ē rectissima ē notio quā de subst. tradunt ōmi doctissimi viri.

Card. Zigliara - vol. I p. 425: Spinoza 2.

Falsae quaed. subst. notiones:

Ex falsa notione subst. venimi errores inferuntur, ut Spi. accidit.

Nonnulli iam ex antiq. philo: (Arist. Metaph. VII) nonnisi substantias corpor. e extensas agnosceb. atq ideo per extensione definieb. naturae subst. - quam quid. sent. amplex. est Hobbes (Leviath. c. XL) ceterq. materialistae quibus accedunt etiam obscuriores illi ~~patr~~ moristae qui nonnisi subst. corporeum agnoscunt vi quadam praeditam

Sed veniend. e ad opiniones minus irrationabiles salt. in apparentia -

Cartesius = prin. phil. P. I n. 13:

subtant. defin. rem quae ita existit ut nulla alia re ~~ad~~ indigeat ad ~~subjecto~~ existend.

Haec defin. aequivocatione laborat, etenim intelligi no a) qu. substantia nulla alia re ut subjecto indiget ad ~~exis~~ existend. e h. sensu verissime e convenit q ~~cum~~ praecce.

vel b.) intelligi no qu. subst. nulla alia re indiget neq ut subj. ~~exis~~ neq, ut causa ad exist.

e iam est falsa - e perniciosa

a) est falsa nam ratio subst. per se sumptae (ut subst. e) neq includit neq excludit dependentiam ab aliqua causa efficiente sui esse

sed exclusive importat in suo essentiali conceptu

tantum° i.q. in sua definitione includitur semper

essentia cui competit esse no in alio sicut in subj. sus-

tentante ejus existentiae –

utrū vero haec vel alia subst. causa efficiente

extrinseca indigeat ad existendū, alia quaest. ē

q. aliunde quā a conceptu generico substantiae solū

debet =

p. 426

b) ē perniciosa non ut Spi: Ethi. p. I. ratiocinatur

subst. quae alia re neq ut subjecto neq ut causa

indiget ad existend. produci nullatenus po., ē unica,

ē ipse Deus ceteraq oīa quae in mundo conspi-

ciuntur ē quae subst. videntur, nō sunt revera

nisi accidentia unicae subst. divinae.

Haec conclusio Spinoz. moderni pantheis. parens,

sua demonstratione exorsus a falsa notione sub-

stan. ut independentis tū a subj. tū a causa

additq Spi. principiū Cartesii a se fuisse applicata

Cousin fragm. de philosophie cartésienne

p. 426

Leibnitius – Wolfius.

substantiā esse ens praeditū vi agendi

quā defin. approb. Antonius Genovesi Metaph.

P. I Schol.

defin. 22

Młody Spino. gdy wyklęty przez synagogę i opuszczo. przez rodak. utracił do reszty wiary w Objaw. Star. Test. i znal. się sam na świe: ~~[illegible]~~ żadnych wol. pytanie, a w tem okaza. się jego wyższe: toż odtąd będz. dla niego drog: do błog. nam zdąż. Bo kar. ~~[illegible]~~ stwor. do szczęś. jakiej zdąż. Ale wobec tego, co się dzieje na ~~[illegible]~~ na świecie, lękał się Sp. starann. że zamiast prawdziw. szczęś. posiądzie szczęś. udane, które go zgubi na zaw. Powiedział z dóbr, zdaje się, jak opow. w rozpra. ~~[illegible]~~ de Intellectus Emendatione że chciwość pieniędzy, rozkosze zmysłowe i żądza chwały, te ideały zwykłych ludzi, nie dają żadnego szczęścia.

Spinozy znaczenie w nowszych czasach ogromnie urosło, bo w mianujących monizm szerzy
się w szerszych kołach niby postępowych, zwolennicy jego, aby mu dodawać historycznej
powagi, zaczynają go zdobić nazwą Spinozyzmu a nawet w psychologii wielu tak
zwanych parallelistów, równoległość tak zwaną, choć nigdy nie wytłumaczonej zjawisk
psychicznych i cielesnych, lubi podciągać pod dwa attrybuty Spinozy, rozciągło- i myślenie.
a tak się stało, że mamy do czynienia z Neo-Spinozyzmem. Oczywiście i ta nazwa jest
bardzo wątpliwej wartości, bo Spinozyzmu nigdy nie było. Był system Spinozy, ale
nie było Spinozystów, bo nie było szkoły. Trafna jest uwaga Bennona Erdmanna, obecnie
prof. berlińskiego, w rozprawie bardzo cennej: Betrachtungen über die Deutung u. Wertung
der Lehre Spinoza's. Berlin 910. Rozprawka ta
że od ogłoszenia Trakt. teologiczno-polityczn. 1670 aż do r. 1785, kiedy Jacobi wydał listy
swoje do Mendelsohna, Spinoza nie uchodził za filozofa. Był raczej za jednego z więcej cierpię-
dzistów i wolnomularzy, nawet za przedstawiciela ateizmu, i dodaje autor, że w ciągu
tej epoki prawie 100 letniej o jakimś wpływie Spinozy na rozwój filozof. myśl. nie może
być mowy, bo ani nie było go u Leibn. ani u Malebranche'a czy Berkeleya czy
Hume - To szczegóły odsyłam do samej rozprawy Erdmanna a to zwłaszcza ...
Edinb. ... ... w książce zbiorowej Genethliacon i ofiarow. Berlin 910 - Wendland
w Halli przez kolegów i uczni. Towarzyszące. Przegląd. 19 rozprawek same wybitne
archeologii lub hellenist: ... na ... Betrachtungen über die Deutung
und Wertung der Lehre Spinoza's

ale chodzę i zabiegam i staram się i o pomoc u bliźnich proszę.......

Poświadczenia od Władz i rossyjskich i austryjackich, i lekarskich i policyjnych, posiadam; a w razie potrzeby - spodziewam się, - że i od osób prywatnych znalazłabym także.

A więc o litość, o miłosierdzie, o opiekę proszę i błagam!...

Antonina z Dobromilskich
Horabik.

14 luty, rok 1910.-

Kopia świadectwa.

46a

Pollock: 349 =

Pierw. skut. jego pism w Niderl. była burza przeciw jego racjom. W Holl. zakaz. jego Trakt teolo. polit. a później Etyki: wzrad. liczba literat. polemi. wiele: przeciw dziel Spin. przeciw jego a... ateisty. niemoral. i wiary — Wszyst. go nazywa a inni dawni przyjaciele. i nawet nie śmieli bard. wstępo. w jego obronie. W Niem. Anglii Fran: tak trzeb. zauważ. że wszelcy filozofowie uniknąć sztuk... Ten wszech. odrzucano jego zasad. Był nieja. wyznaw. z twórcy. europejs. filozo. bo nie był teolo. bo filozo. nie zważ. go — nazyw. go nadto niebezpieczn. — szczególnie Kartezjuszow. którzy go uważ. ze wszyst. tem bardz. że między zas. ich nast. a jego. stan: było wiel. wspólne. Było im w ich interes. wstrząs. przeciw niemu. To samo stało się z Leibn. i jego uwagi. Leibn. i potem był dla niego niebezpieczn. = obrocił. go w Holl — a nast. zajęli. wszyst. o jego uwolnienie — potem rzek. wszel. wszys. gorzej.

i na próchnienie /:gruźli-
ta płuca osobliwie lewego,
arcie stolca.-
łożnie chora - nie jest zdol-

lowa - w Iwoniczu, Rymano-
stan zdrowia poprawić.-

ł Dr. Frączkiewicz.
oddziału chorób wewnętrznych
itala OO. Bonifratrów.:/